UCHWAŁA NR XLIV/223/14
RADY GMINY BARTNICZKA

z dnia 28 października 2014 r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. póz. 594 z późn. zm.[1)]) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, póz. 1568 z późn. zm.[2)]) Rada Gminy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Leszek Walczak

[1)] Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2013 r. poz. 645 i poz. 1318 oraz z 2014 r. poz. 379 i poz. 1072.

[2)] Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz. 959, z 2005 r. Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362 i Nr 126, poz. 875, z 2009 r. Nr 31, poz. 206 i Nr 97, poz. 804 oraz z 2010 r. Nr 75, poz. 474 i Nr 130, poz. 871. poz. 474 i Nr 130, poz. 871.

Załącznik do Uchwały Nr XLIV/223/14
Rady Gminy Bartniczka
z dnia 28 października 2014 r

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka

I. WSTĘP

Przedmiotem opracowania Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka (zwanego dalej Programem, POnZ) jest weryfikacja zasobów dziedzictwa kulturowego gminy oraz wypracowanie programu zarządzania zabytkami, w tym praca nad ich potencjałem. Program jest dokumentem strategicznym w zakresie ochrony zabytków, pozwoli na koordynację działań polityki przestrzennej w zakresie opieki i zarządzania dziedzictwem kulturowym. W okresie najbliższych czterech lat realizowany będzie dostępnymi środkami prawnymi oraz finansowymi.

Celem Programu jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Systematyczne wdrażanie ustaleń dokumentu powinno spowodować poprawę stanu zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Bartniczka. Program powinien być znany nie tylko władzom lokalnym, ale i społeczności regionu. Ma za zadanie uświadamiać mieszkańców o konieczności dbania o lokalną tradycję przejawiającą się w inicjatywach społecznych, jak i w potrzebie ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy. Mieszkańcy i władze Gminy powinni dbać o utrzymanie indywidualnego charakteru regionu, w tym o zachowanie jego znamiennych elementów zabytkowych i przyrodniczych.

1.1 Charakterystyka gminy

Gmina Bartniczka położona jest we wschodniej części województwa kujawsko - pomorskiego, w powiecie brodnickim i jest jedną z 10 gmin powiatu. Jednostka zajmuje obszar o powierzchni 8 335 ha, graniczący:

- na zachodzie – z Gminą Brodnica,
- na północy – z Gminą Brzozie,
- na wschodzie – z Gminą Lidzbark,
- na południu - z Gminami Górzno i Świedziebnia.

Sieć osadniczą tworzy 13 sołectw: Bartniczka, Grążawy, Gutowo, Igliczyzna, Jastrzębie, Komorowo, Koziary, Nowe Świerczyny, Radoszki, Samin, Stare Świerczyny, Świerczynki, Łaszewo.

Ryc. 1. Położenie Powiatu Brodnickiego na tle kraju

Źródło: opracowanie własne

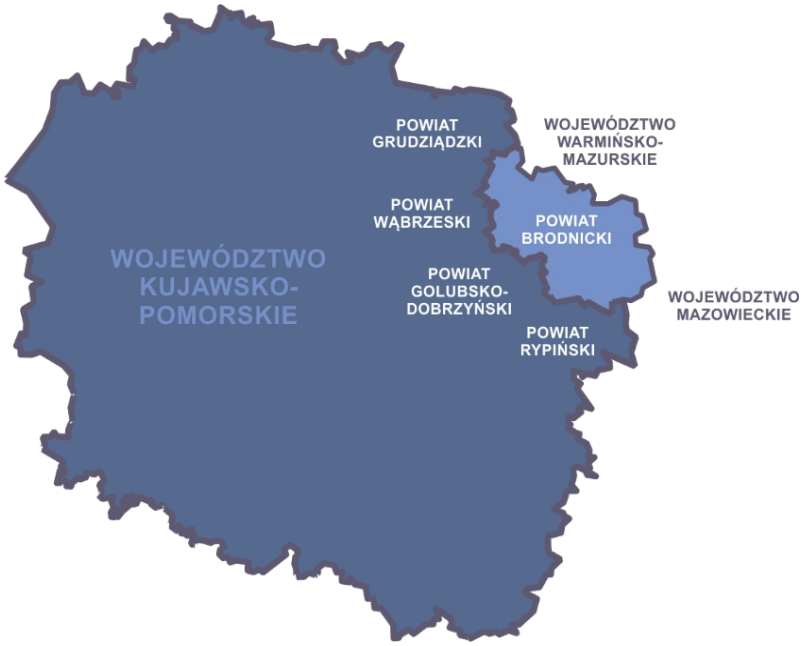

Ryc. 2. Położenie Powiatu Brodnickiego na tle Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Źródło: opracowanie własne

Ryc. 3. Położenie Gminy Bartniczka na tle Powiatu Brodnickiego

Źródło: opracowanie własne

1.2. Charakterystyka społeczno – gospodarcza

Liczba ludności zamieszkująca Gminę, zgodnie z danymi GUS, wynosiła na koniec roku 2012, 4 697 osób.

Podstawową formą użytkowania terenu Gminy Bartniczka jest użytkowanie rolnicze. Użytki rolne zajmują tutaj prawie 77 % powierzchni Gminy.

Tabela 1. Podział gruntów na terenie gminy Bartniczka

Rodzaj użytku	Wyszczególnienie	Powierzchnia [ha]
Użytki rolne	**OGÓŁEM**	**6 401**
	grunty orne	5 134
	sady	43
	łąki	747
	pastwiska	257
	grunty zabudowane	151
	pod stawami	22
	pod rowami	47
Grunty leśne	**OGÓŁEM**	**1 399**
	lasy	1 338
	grunty zadrzewione	61

	i zakrzewione	
Tereny komunikacyjne	**OGÓŁEM**	**225**
	drogi	190
	tereny kolejowe	35
Tereny rekreacyjne i wypoczynkowe	**OGÓŁEM**	**2**
Tereny przemysłowe		**6**
Tereny mieszkaniowe		**5**
Grunty pod wodami	**OGÓŁEM**	**76**
	wody stojące	66
	wody płynące	10
Nieużytki		**218**
Tereny różne		**3**

Źródło: Portal Gminy Bartniczka http://www.bartniczka.brodnica.net/

Biorąc pod uwagę dane Głównego Urzędu Statystycznego dotyczące zarejestrowanych podmiotów gospodarczych (stan na rok 2013), na terenie Gminy Bartniczka działały 272 podmioty gospodarcze.

Na terenie Gminy Bartniczka najbardziej rozwiniętą działalnością gospodarczą jest działalność związana z budownictwem oraz handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów samochodowych, włączając motocykle.

1.3. Charakterystyka przyrodnicza

Zgodnie z podziałem fizyczno – geograficznym Polski Gmina Bartniczka leży na pograniczu Pojezierza Dobrzyńskiego i Garbu Lubawskiego, natomiast jej północna część leży w granicach Doliny Drwęcy.

Rzeźba terenu Gminy Bartniczka jest bardzo urozmaicona. Najwyższy punkt terenu znajduje się na zachodzie w okolicach osady Władysławka (161,2 m n.p.m.), a najniższy w dolinie Drwęcy (ok. 71,9 m n.p.m.). Głównymi elementami rzeźby terenu są: wysoczyzna morenowa, pagórki morenowe, obniżenie Brynicy, rynny subglacjalne oraz dolina Drwęcy.

Układ hydrograficzny tworzą: Drwęca stanowiąca północny fragment Gminy, Brynica, Samionka, Pissa stanowiąca wschodnią granicę Gminy. Na terenie Gminy zlokalizowane jest jezioro Samińskie o powierzchni ok. 55 ha.

Powierzchnia użytków leśnych kształtuje się na poziomie 16,8 % powierzchni całej Gminy.

Na terenie Gminy Bartniczka najważniejszą, pod względem rangi, formą ochrony przyrody jest sieć NATURA 2000. W jej ramach na omawianym terenie włączone do ochrony są 3 obszary:

- Obszar o znaczeniu dla Wspólnoty tzw. OZW – Ostoja Lidzbarska (kod PLH 280012),
- Obszar o znaczeniu dla Wspólnoty tzw. OZW – Dolina Drwęcy (kod PLH 280001),
- Obszar Specjalnej Ochrony Bagienna Dolina Drwęcy (kod PLB 040002).

Ponadto na obszarze Gminy znajduje się Górznieńsko – Lidzbarski Park krajobrazowy, a także Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Drwęcy, pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

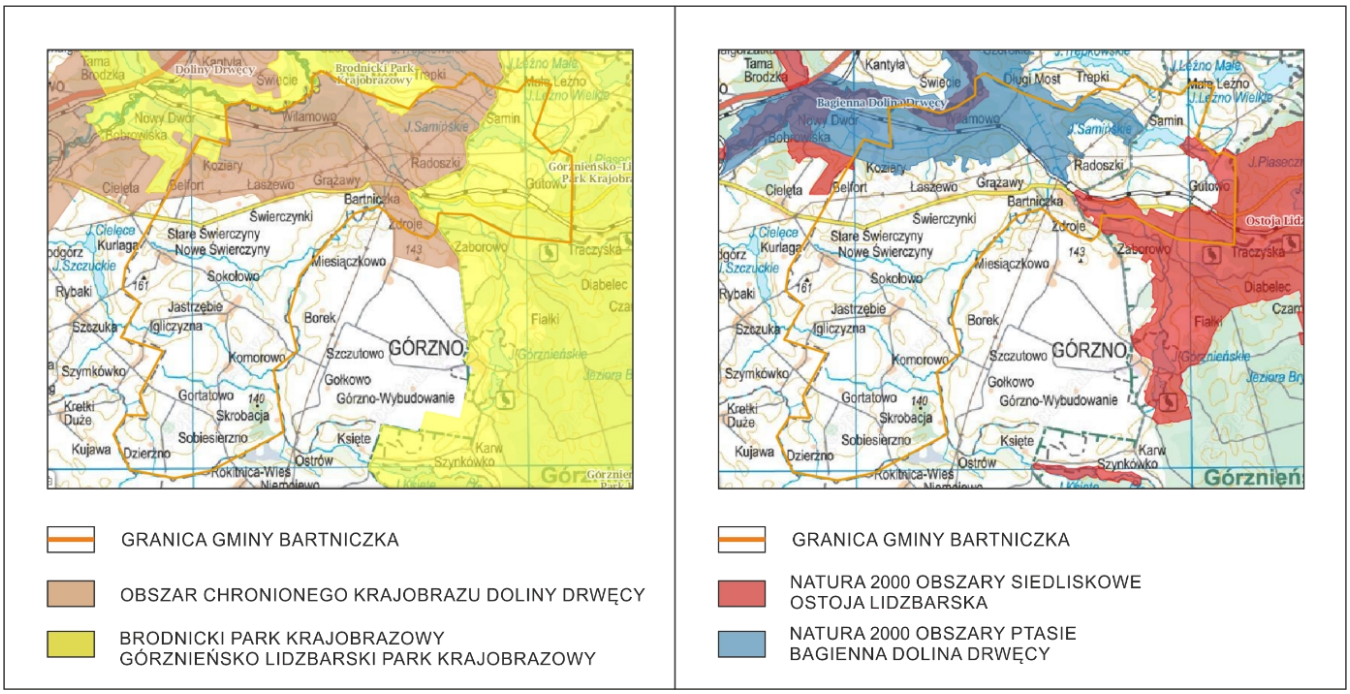

Ryc. 4. Obszary chronione na terenie Gminy Bartniczka

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych graficznych portalu Geoserwis GDOŚ

II. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka na lata 2014-2017 opracowany został w oparciu o zapisy art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 Nr 162 poz. 1568 ze zm.).

Art. 87, ust. 1. „Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami".

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka:

- sporządzany jest na okres 4 lat przez Wójta Gminy Bartniczka,
- przyjmuje Rada Gminy Bartniczka po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu,
- ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami Program opieki nad zabytkami ma na celu m.in.:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,

- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie z realizacji Programu.

III. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Obowiązujący w Polsce system prawny gwarantuje ochronę zabytkom i całości dziedzictwa kulturowego na terenie kraju. Poniżej wskazano akty prawne wskazujące obowiązujące uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm., z dnia 2 kwietnia 1997 r.).
   - *Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.*
   - *Art. 6. 1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.*
   - *Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.*
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 Nr 162 poz. 1568 ze zm.) jako główny akt prawny regulujący zasady ochrony i opieki nad zabytkami.
3. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 Nr 594 ze zm.). Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów.
   - *Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:*
     9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 Nr 647 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013 Nr 1409 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 Nr 1232 ze zm.).
7. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 Nr 627 ze zm.).
8. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 Nr 102 poz. 651 ze zm.).
9. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 Nr 406 ze zm.).
10. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 Nr 234 poz. 1536 ze zm.).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

1. Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 Nr 987 ze zm.).
2. Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 Nr 642 ze zm.).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 Nr 123 poz. 698 ze zm.).

IV. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Program opieki nad zabytkami dla Gminy Bartniczka sporządzono z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym aktów prawa oraz innych opracowań przedmiotowych.

Ustalenia Programu korespondują z zapisami (cele, zasady, kierunki) dokumentów na różnych poziomach. Metodologia planowania zakłada spójność dokumentów programowych w układzie hierarchicznym: kraj, region, gmina.

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółowy wykaz ww. dokumentów.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2013–2016

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 84 ustala obowiązek sporządzania co cztery lata Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami: „*Art. 84. W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad*

zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami".

W ramach ww. Programu przeprowadza się analizę stanu dziedzictwa kulturowego oraz potrzeb związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Następnie definiuje się główne i szczegółowe cele i kierunki działań oraz zadań w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Cel główny: wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Cel główny programu jest wdrażany poprzez trzy cele szczegółowe:

1. wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
2. wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
3. tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 - Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020

Sporządzenie Strategii poprzedzone było postawieniem diagnozy dla sektora kultury w Polsce. Zbadano kondycję twórców, odbiorców oraz warunków w jakich kultura jest rozpowszechniana, w tym modelu finansowania rozwoju kultury polskiej.

Działania uwzględnione w Strategii w bezpośredni sposób przekładają się na rozwój kultury ale także na społeczno-ekonomiczny rozwój regionów.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 określa misję, którą wypełniać powinny instytucje zarządzające, pośredniczące, finansujące, współpracujące oraz wnioskodawcy. Za misję uznano: *„zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów".*

W ramach prac Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004–2013 oraz jej uzupełnienia na lata 2004-2020 sformułowano następujące cele:

Cel strategiczny: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach.

Cele cząstkowe:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
3. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju kultury.
4. Wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury.
5. Poprawa warunków działalności artystycznej.
6. Efektywna promocja twórczości.
7. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
8. Zmniejszenie luki cywilizacyjnej poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Podstawowymi dokumentami programowymi realizowania przyjętej strategii są Narodowe Programy Kultury oraz Programy Operacyjne Ministra Kultury.

Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego" na lata 2004–2013 (Dokument Wdrożeniowy NSRK)

Główne cele polityki państwa wyszczególnione w treści Narodowego Programu Kultury w zakresie ochrony zabytków, przygotowanego pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

1. Dziedzictwo kulturowe powinno stanowić nie tylko przedmiot ochrony ale także potencjał dla rozwoju regionu, w tym rynku pracy.
2. Ochrona dóbr kultury musi podlegać mądremu i efektywnemu zarządzaniu w oparciu o skuteczne instrumenty wspierające pracę służb konserwatorskich.
3. Należy pracować nad ideowym modelem ochrony dóbr kultury, dostosowanym do współczesnych wymagań rynkowych.
4. Należy pracować nad skutecznym systemem prawnofinansowym ochrony zabytków, w tym nad projektem Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków.
5. Należy wypracować modele postępowania z obiektami zabytkowymi, których funkcja oraz potencjał ulegają zmianie.
6. Wprowadzenie modelu zapewniającego bezpośredni udział wojewódzkiego konserwatora zabytków przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla gmin.
7. Należy podejmować prace nad kompleksowym systemem edukacji społeczeństwa w zakresie dziedzictwa kulturowego.
8. Chroniąc dziedzictwo kulturowe należy akcentować kwestie tożsamości, indywidualnej tradycji i rodzimości poszczególnych kultur.
9. Interes prywatny właścicieli zabytków powinien zostać podporządkowany interesowi publicznemu. Zabytek jest dziedzictwem kulturowym Państwa, w tym i całego Narodu.

Program Operacyjny Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe" (Dokument Wdrożeniowy NSRK)

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe" jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe" składa się z następujących priorytetów:

1. Ochrona zabytków.
2. Wspieranie działań muzealnych.

Kultura ludowa.

4. Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą.
5. Ochrona zabytków archeologicznych.
6. Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

W zakresie przestrzeni i planistyki dokumentem wiodącym na najbliższe lata jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie.

Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Poniżej wyszczególniono najistotniejsze zapisy Strategii dotyczące działań związanych z dziedzictwem kulturowym:

1. Należy wdrażać rozwiązania wykorzystujące potencjał kulturowy i turystyczny dla rozwoju regionalnego.
2. Kultura nie stanowi pasywnego zasobu regionów, ale aktywnie warunkuje zarówno rozwój społeczny, jak i ekonomiczny.
3. Należy koncentrować się na przekształceniach struktur gospodarczych w kierunku gospodarki opartej na wiedzy, na podniesieniu poziomu rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego, na poprawie dostępu do dóbr i usług publicznych, które wpływają na rozwój potencjałów (takich jak: infrastruktura teleinformatyczna, edukacja, energia czy kultura).
4. Istotna jest obecność nowych technologii w obszarze kultury.

Zgodnie z zapisami Strategii dzięki rozwojowi lokalnemu w wymiarze społeczno-kulturowym, gospodarczym oraz ekologiczno-przestrzennym oraz działaniom wyrównawczym na rzecz zwiększenia dostępu do usług publicznych, obszary wiejskie staną się lepszym miejscem do życia, lepiej wykorzystującym dziedzictwo kulturowe i walory środowiska przyrodniczego, bardziej atrakcyjnym turystycznie i inwestycyjnie oraz bardziej zintegrowanym ze względu na wzmocnioną tożsamość lokalną.

Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020

Projekt Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 (PROW 2014-2020) został opracowywany na podstawie przepisów Unii Europejskiej. Zgodnie z przepisami Unii Europejskiej program rozwoju obszarów wiejskich jest wkomponowany w całościowy system polityki rozwoju kraju, w szczególności poprzez mechanizm Umowy Partnerstwa. Umowa ta określa strategię wykorzystania środków unijnych na rzecz realizacji wspólnych dla UE celów określonych w unijnej strategii wzrostu „Europa 2020 - Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu" z uwzględnieniem potrzeb rozwojowych danego państwa członkowskiego.

Celem głównym Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 będzie

poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

W ramach PROW 2014-2020 będzie realizowanych łącznie 14 działań, w tym 30 poddziałań.

Istotnym dla niniejszego opracowania jest działanie - Podstawowe usługi i odnowa miejscowości na obszarach wiejskich, wraz z poddziałaniami:

- badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej,
- inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury,
- inwestycje w targowiska lub obiekty budowlane przeznaczone na cele promocji lokalnych produktów i usług.

Według zapisów programu szczególne problemy polskich wsi to niska jakość dróg i trudności komunikacyjne, brak dostatecznego wyposażenia w zbiorową sieć kanalizacyjną, oczyszczalnie ścieków, zaopatrzenia w wodę, zły stan infrastruktury energetycznej oraz niedostateczne wyposażenie w Internet.

Niedostateczny rozwój infrastruktury społecznej dotyczy szczególnie placówek służby zdrowia, placówek kulturalnych, obiektów turystycznych, jak również opieki nad dziećmi, przedszkoli i szkół.

Ze względu na różnice w dostępności i jakości usług publicznych pomiędzy miastem a wsią, niezbędne jest podjęcie działań na rzecz zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług publicznych, w szczególności w zakresie edukacji, zdrowia, usług kulturalnych oraz społecznych.

Istnieje potrzeba odpowiedniego wykorzystania potencjałów kulturowych, środowiskowych i turystycznych obszarów wiejskich, przy zaangażowaniu lokalnej społeczności dla przyspieszenia lokalnego rozwoju gospodarczego, a przede wszystkim zwiększenia udziału dochodów mieszkańców z działalności pozarolniczej. Silne więzi społeczne w ramach lokalnych społeczności oraz ich aktywizacja powinny zostać wykorzystane do planowania i podejmowania wspólnych działań i rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców.

Na obszarach o potencjale do rozwoju funkcji turystycznych niezbędne jest wspieranie odnowy wsi dla zapewnienia efektywnego wykorzystania istniejących możliwości rozwoju. Ze względu na wysoki poziom zagrożenia ubóstwem mieszkańców obszarów wiejskich, istnieje potrzeba podejmowania na poziomie lokalnym działań pobudzających postawy kreatywne i umożliwiających zarówno udział we wspólnych przedsięwzięciach jak i samodzielną realizację projektów.

W ramach ochrony promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego, na obszarach wiejskich polityka spójności wspiera ochronę zabytków. Natomiast w ramach Programu wspierane będą przedsięwzięcia związane z poprawą stanu dziedzictwa kulturowego, kształtowania przestrzeni publicznej oraz budową lub odnową obiektów pełniących funkcje kulturalne.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. W dokumencie tym zakłada się rozwój bogactwa polskich regionów – miast i obszarów wiejskich – w oparciu o wykorzystanie wewnętrznych potencjałów polskiej przestrzeni – ich dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, potencjału gospodarczego, innowacyjnego oraz naukowego. W Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania *Kraju określono cel strategiczny* polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jako: „*Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększania zatrudnieni, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie*”.

Osiąganie celu strategicznego musi się odbywać z zachowaniem spójności przyrodniczo-kulturowej, służącej realizacji konstytucyjnej zasady zrównoważonego rozwoju.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego prowadzi działania z zakresu ochrony zabytków jako jednostka samorządu terytorialnego, realizując zadania, wynikające z zapisów ustawowych. Ponadto Samorząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego sprawuje opiekę nad zabytkami, będąc ich właścicielem.

Na szczeblu wojewódzkim zostały opracowane następujące dokumentacje, które stanowią podstawę prawną i dają wytyczne dla programów na poziomie gminnym.

Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego Na Lata 2007-2020

Dnia 12 grudnia 2005 roku Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego uchwalił aktualny dokument Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Głównymi aktami prawa regulującymi zapisy Strategii są:

1. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 Nr 596 ze zm.).
   - *Art. 11. 1. Samorząd województwa określa strategię rozwoju województwa, uwzględniającą w szczególności następujące cele:*
     1) pielęgnowanie polskości oraz rozwój i kształtowanie świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej mieszkańców, a także pielęgnowanie i rozwijanie tożsamości lokalnej;
     2) pobudzanie aktywności gospodarczej;
     3) podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa;
     4) zachowanie wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego przy uwzględnieniu potrzeb przyszłych pokoleń;
     5) kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego.
   - *Art. 11 1c. Strategia rozwoju województwa zawiera:*

1) diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa;
2) określenie celów strategicznych polityki rozwoju województwa;
3) określenie kierunków działań podejmowanych przez samorząd województwa dla osiągnięcia celów strategicznych polityki rozwoju województwa.

- *Art. 11 1d. Strategia rozwoju województwa uwzględnia cele średniookresowej strategii rozwoju kraju, krajowej strategii rozwoju regionalnego, odpowiednich strategii ponadregionalnych , a także cele i kierunki koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.*

2. Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 Nr 84 poz. 712 ze zm.).

- *Art. 13. 1. Strategie rozwoju, o których mowa w art. 9 pkt 3, są spójne ze średniookresową strategią rozwoju kraju i określają w szczególności:*
  1) diagnozę sytuacji w odniesieniu do zakresu objętego programowaniem strategicznym, z uwzględnieniem stanu środowiska oraz zróżnicowań przestrzennych i terytorialnych;
  2) prognozę trendów rozwojowych w okresie objętym strategią;
  3) określenie celów rozwoju, w tym kierunków interwencji, w zakresie objętym strategią wraz z pożądanymi wskaźnikami realizacji, z uwzględnieniem zróżnicowań przestrzennych lub terytorialnych.

Dokument Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego ustala trzy priorytetowe obszary działań strategicznych:

1. Rozwój nowoczesnej gospodarki.
2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu.
3. Rozwój zasobów ludzkich.

W ramach priorytetowego obszaru działań strategicznych numer 2 wyodrębnia się działania na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego, w ramach których wyróżnia się:

- zachowanie dziedzictwa kulturowego,
- adaptację dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych.

W przedmiotowym dokumencie dziedzictwo kulturowe rozumie się głównie jako instrument promocji regionu, odznaczający się stosownymi walorami prezencyjnymi. W odniesieniu do zabytków architektury i urbanistyki ww. walory oznaczają odpowiedni stan techniczny obiektów, dla zabytków ruchomych kluczowe jest atrakcyjne zaaranżowanie kolekcji, natomiast w odniesieniu do przejawów kultury duchowej czy tradycji ich przystępna prezentacja.

Stan techniczny materialnych dóbr kultury województwa kujawsko-pomorskiego jest w znacznej części niezadowalający. Działaniami, które pozwolą uchronić wartościowe obiekty są systematyczne zabiegi konserwatorskie, w tym remontowe, rekonstrukcyjne, dokumentacyjne. Prace dokumentacyjne zaleca się prowadzić z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych. Cyfrowa archiwizacja nowych danych, digitalizacja istniejących archiwalnych zasobów, cyfrowa obróbka i praca z materiałami. Tworzenie kolekcji multimedialnych materiałów, które będą służyć w celach: systematyzacji danych, informacyjno-naukowych czy promocyjnych.

Obiekty zabytkowe pełniły wcześniej różnorodne funkcje użytkowe. Znaczna część z tych funkcji obecnie nie może być kontynuowana (np. fortyfikacje, pałace, zabytki przemysłowe, zabytki wernakularne). Inna część wymaga przekształcenia z powodów ekonomicznych. Tylko wybrane obiekty o najwyższej wartości kulturowej mogą funkcjonować np. jako muzea i być dotowane ze środków publicznych. Pozostałe

obiekty, często wymagające gruntownej modernizacji, utrzymywane są ze środków właścicieli i użytkowników. Oznacza to iż większość zabytków musi spełniać współczesne funkcje użytkowe, wymaga rozsądnej adaptacji i modernizacji. Strategia rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego proponuje użytkować zabytkowe pomieszczenia do prezentacji twórczości artystycznej, dla aktywności rekreacyjnej, w tym nawiązującej to tradycji historycznej itp. Adaptacje winny przybliżać obiekty ludziom współczesnym, ożywiać je i być źródłem dochodów, które zapewni należyte ich utrzymanie

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007–2013 jest jednym z programów regionalnych dla realizacji Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007–2015. Jest to dokument odnoszący się do polityki wzrostu konkurencyjności i wyrównywania szans rozwojowych planowanych przez samorządy województw.

Program zawiera: diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podsumowaną analizą SWOT, informację o wsparciu finansowym zewnętrznym dla województwa, strategię rozwoju regionu oraz osie priorytetowe, plan finansowy i system wdrażania programu.

Celem głównym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2007-2013 jest tworzenie warunków dla poprawy konkurencyjności województwa oraz spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej jego obszaru. Cele szczegółowe programu to:

1. Zwiększenie atrakcyjności województwa kujawsko-pomorskiego jako obszaru aktywności gospodarczej, lokalizacji inwestycji, jako obszaru atrakcyjnego dla zamieszkania i wypoczynku zarówno dla mieszkańców regionu, jak i turystów.
2. Zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionu.
3. Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców.

Cele programu będą realizowane poprzez ukierunkowane działania określane jako osie priorytetowe.

W zakresie infrastruktury kulturalnej na terenie województwa kujawsko-pomorskiego Program wskazuje poniższe problemy:

- dekapitalizacja obiektów kultury i ich wyposażenia, w szczególności na wsi i w małych miastach,
- zły stan techniczny licznych obiektów (zespołów) zabytkowego budownictwa i innych obiektów kultury materialnej, pomniejszający znacznie ich historyczne i kulturowe walory, a także ograniczający ich udostępnienie, w przypadku budynków ich wykorzystanie dla nowych sposobów użytkowania,
- ograniczone możliwości ekspozycji licznych obiektów i zbiorów muzealnych,
- niska efektywność promocji produktów turystycznych: ośrodków wypoczynkowych, uzdrowisk, centrów turystycznych i krajoznawczych, obiektów zabytkowej architektury i innych obiektów dziedzictwa kulturowego, zasobów i unikatowych obiektów przyrody, aktywności kulturalnej.

Dla szczegółowego celu Programu – Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców wyznaczono oś priorytetową – Rozwój infrastruktury społecznej, w ramach której planuje się podejmować działania na rzecz promocji dziedzictwa kulturowego, szczególnie na obszarach wiejskich. Pozwoli to na wyrównanie szans rozwojowych i wspomaganie zmian strukturalnych

na tych terenach.

Program kładzie nacisk także na poprawę jakości i dostępności usług społecznych poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną (edukacyjną, zdrowia, pomocy społecznej, kultury), w tym dla osób niepełnosprawnych.

Zakłada się również wspieranie przedsięwzięć skierowanych na rozbudowę i unowocześnienie obiektów oraz poprawę wyposażenia placówek oświatowych i wychowawczych, w tym ich uzupełnianie o brakujące dziś takie elementy jak np.: pracownie przedmiotowe, specjalistyczne i warsztaty nauki zawodu, obiekty dla szkolnego sportu, rekreacji i kultury.

Wspierane będą także inwestycje ukierunkowane na poprawę stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych, ich przystosowanie do świadczenia nowych funkcji, na przykład aktywności kulturalnej.

Wsparcie uzyskają również projekty tworzenia cyfrowych zbiorów informacji (baz danych), w szczególności dotyczących dziedzictwa kulturowego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zgodnie z zasadą zintegrowanego planowania strategicznego jest wyrazem przestrzennym Strategii Rozwoju Województwa.

Celem nadrzędnym województwa kujawsko-pomorskiego jest poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia jego mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Realizacja tego celu oznacza wykreowanie w województwie mechanizmów generujących efektywny ekonomicznie rozwój, kształtowanie racjonalnych, społecznie akceptowalnych i ekonomicznie efektywnych struktur zagospodarowania przestrzennego, ochronę i racjonalne kształtowanie środowiska przyrodniczego województwa oraz ochronę jego dziedzictwa kulturowego.

Celem głównym ww. planu zagospodarowania przestrzennego jest zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców.

Potencjał rozwojowy przedmiotowego obszaru to zarówno atrakcyjność środowiska naturalnego, jak i bogactwo środowiska kulturowego.

Znaczny potencjał kulturowy stwarza szanse dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, zwłaszcza rozwoju turystyki oraz wzmocnienia tożsamości.

Na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego wyróżniono specyficzne pod względem cech kulturowych regiony:

- obszar historycznej ziemi chełmińskiej,
- obszar związany z dziedzictwem Piastów,
- obszar Pałuk i Kujaw,
- obszar dawnego osadnictwa holenderskiego,
- pozostałe obszary, wyróżniane jako obszary specyficznych kompozycji krajobrazu fizjograficznego i cennych walorów kulturowych.

W oparciu o waloryzację zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego na terenie

województwa wyróżniono najatrakcyjniejsze obszary, w tym rejon turystyczny oznaczony numerem XV (Ryc. 5). To wschodni fragment województwa rozciągający się na pograniczu Garbu Lubawskiego i Pojezierza Dobrzyńskiego o urozmaiconej rzeźbie terenu z licznymi wodami powierzchniowymi, ale o niewielkim stopniu lesistości i korzystnych warunkach klimatycznych dla wypoczynku letniego.

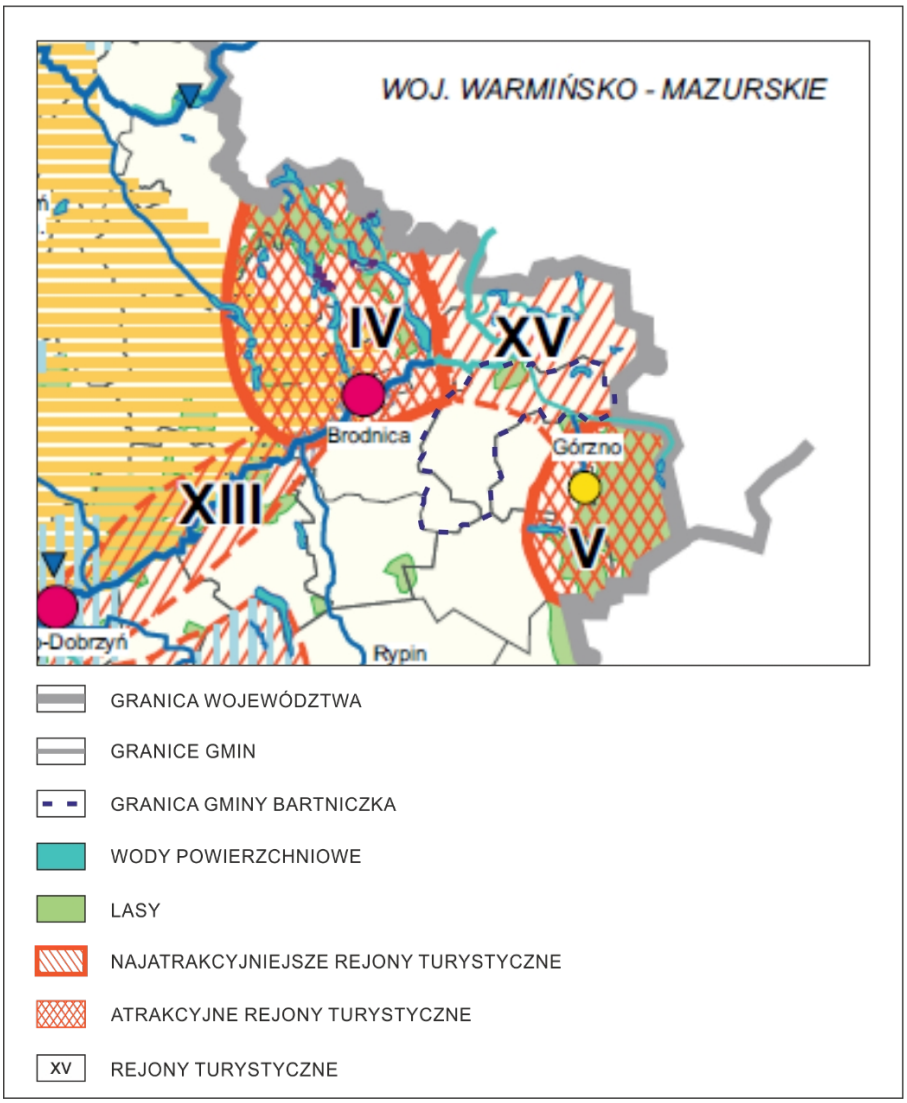

Ryc. 5. Walory przyrodniczo-turystyczne (fragment planszy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie
rys nr 5 do Planu Zagospodarowania Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Polityka kraju oraz województwa kujawsko-pomorskiego stawia sobie za cel ochronę dziedzictwa kulturowego, zmierzającą do kształtowania struktur przestrzennych umożliwiających ochronę krajobrazu kulturowego i pojedynczych zabytków przed zniszczeniem, degradacją, dewaloryzacją oraz udostępniającą dziedzictwo kulturowe społeczeństwu.

Zachowanie dziedzictwa kulturowego wymaga przestrzegania następujących zasad:

- zachowania dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,

- harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego,
- dbałości o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- pełne wykorzystanie walorów rejonów turystycznych, w tym: Borów Tucholskich i Doliny Brdy, Pojezierza Brodnickiego, Zbiornika Włocławskiego, Doliny Drwęcy,
- zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych oraz naturalnych wód powierzchniowych,
- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych w niezbędne urządzenia z zakresu ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej,
- konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych.
- organizację regionalnych imprez folklorystyczno-kulturowych.

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2016

Jednym z podstawowych wyróżników tożsamości województwa kujawsko-pomorskiego jest jego zasób dziedzictwa kulturowego. Bogactwo architektury czy też unikatowych zespołów zabudowy wymaga jednak podejmowania działań, które w procesie konserwatorskim w maksymalnym stopniu zachowają walor autentyzmu. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2016 jest dokumentem, w którym przedstawione zostały cele i kierunki działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego.

Ochroną objęto nie tylko materialne dobra kultury ale także skoncentrowano się na niematerialnych aspektach dziedzictwa. Podstawą do zdefiniowania terminu „dziedzictwo niematerialne" jest konwencja UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r. Według niej dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki.

Program wskazuje kategorie obiektów, które w unikatowy sposób stanowią świadectwo idei czasu i miejsca, w którym powstały, pełniąc rolę przekaźników wartości artystycznych i duchowych, a także elementów wplecionych w ciąg procesów historycznych. Z obiektów leżących na terenie Gminy Bartniczka wymieniono:

- obiekt sakralny: gotycki kościół par. p.w. św. Marcina, drew., 1752 r., Grążawy,
- wczesnośredniowieczne grodzisko, Grążawy.

Cel nadrzędny Programu to utrzymanie różnorodności kulturowej województwa jako świadectwa historii regionu oraz potencjału dla rozwoju gospodarczego. Cele szczegółowe to:

- zachowanie dziedzictwa materialnego,
- zachowanie dziedzictwa niematerialnego,
- kultywowanie tradycji regionalnych,
- wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego,

- wzrost konkurencyjności regionu.

Główne działania w zakresie opieki nad zabytkami przewidywane przez Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego to:

- wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów, wpisanych do rejestru zabytków, na przykład poprzez odpowiednie wymogi konkursowe,
- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków,
- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich, rewitalizacyjnych i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków, oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji,
- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych,
- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- wspomaganie organizacji konkursów o charakterze edukacyjnym,
- nagradzanie działań przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa,
- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa,
- wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania,
- aktywizacja środowisk lokalnych poprzez przywracanie dawnych praktyk tanecznych i muzycznych,
- wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”,
- aktywizacja środowisk poprzez organizowanie warsztatów nauki rękodzieła, budownictwa instrumentów czy nauki gry na instrumentach tradycyjnych,
- wspieranie zajęć z twórcami i rzemieślnikami, dotyczących przekazywania ich umiejętności,
- wspieranie w oparciu o istniejące mechanizmy działań popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego, takie jak: opracowania syntetyczne i monograficzne dotyczących dziedzictwa kulturowego województwa w jego wymiarze materialnym i niematerialnym, przewodniki, vademeca, informatory, materiały informacyjne i promocyjne związane z obiektami objętymi ochroną prawną, wspieranie w ramach istniejących regulacji prawnych wydawnictw związanych z dziedzictwem kulturowym (wydawnictwa książkowe, audiobooki, materiały filmowe i inne) ze zbiorów własnych instytucji z terenu województwa,
- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc,
- wspieranie rozwoju turystyki bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu,
- wspomaganie tworzenia tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, łączących elementy materialne i niematerialne,

- wspomaganie działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych, zarówno tych o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnym,
- wspieranie i kształtowanie rozwoju turystyki kulturowej o charakterze religijnym, sentymentalnym czy tematycznym,

wykorzystanie tożsamości kulturowej regionu jako czynnika marketingowego.

Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Dla potrzeb opracowania Strategii przeprowadzono waloryzację zasobów środowiska kulturowego województwa, pod kątem ich atrakcyjności turystycznej. Wyodrębniono miejscowości i obszary skupiające dobra kultury, których historia, forma architektoniczna lub oddziaływanie w krajobrazie przyrodniczo-kulturowym stanowią o atrakcyjności miejsca.

Uwzględniono walory zasobów kulturowych województwa zarówno te, które od lat znajdują pełne wykorzystanie turystyczne, jak i te, które dotychczas niedostatecznie wyeksponowane mogą w istotny sposób poszerzyć ofertę turystyczną regionu.

Dokument Strategii wskazuje na interakcję pomiędzy uwarunkowaniami i stanem rozwoju turystyki, a ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego (zarówno ochrona jak i wykorzystanie zasobów na potrzeby turystyki), jak również aspekt społeczny turystyki, czy stan rozwoju infrastruktury technicznej w obszarach turystycznych. Strategia wskazuje na potrzebę aktywizacji rozwoju markowych produktów turystycznych, w szczególności pięciu: turystyka biznesowa, turystyka w miastach i turystyka kulturowa, turystyka na terenach wiejskich, turystyka rekreacyjna, aktywna i specjalistyczna, turystyka przygraniczna i tranzytowa. Dokument przewiduje także uwzględnienie zadań związanych z przystosowaniem zabytków dla potrzeb turystyki. Zakłada wzrost nakładów na inwestycje infrastrukturalne i rozwój produktu turystycznego, w tym: promocja obiektów i szlaków dziedzictwa kulturowego. Strategia planuje wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego, środowiska cywilizacyjnego i przyrodniczego w edukacji, a w szczególności w wykreowaniu młodzieży.

Strategia Rozwoju Powiatu Brodnickiego w latach 2007-2013

Strategia Rozwoju Powiatu Brodnickiego w latach 2007-2013 jest aktualnie obowiązującym dokumentem programowym. Strategia Rozwoju Powiatu Brodnickiego na lata 2014-2020 jest w fazie opracowywania.

W fazie analitycznej zidentyfikowano różnorodne czynniki wpływające na rozwój powiatu. Poznano ich wartości w połączeniu z możliwościami wynikającymi z kompetencji co pozwoliło na wypracowanie pożądanych kierunków rozwoju. Ww. Strategia odpowiada na trzy perspektywiczne pytania:

- jak powinien kształtować się rozwój powiatu,
- jakie są cele strategiczne powiatu na najbliższe 10 lat,
- jak będzie wyglądać realizacja obranego kierunku.

Analiza SWOT środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego powiatu wykazała, że mocnymi stronami są: kultywowane tradycje nawiązujące do historii Ziem Chełmińskiej, Michałowskiej oraz częściowo Ziemi Dobrzyńskiej, ochrona, ekspozycja zabytków i innego

dziedzictwa kultury. W obszarze badań mieszkańcy i infrastruktura społeczna za mocną stronę uznano głębokie poczucie tożsamości lokalnej oraz wysoki poziom aktywności edukacyjno–kulturalnej mieszkańców. Mocnymi stronami gałęzi turystycznej są m.in. uznana atrakcyjność krajobrazowo-przyrodnicza obszaru powiatu oraz bogata oferta imprez kulturalnych. Brak przy tym jednak zintegrowanego systemu informacji turystycznej dla powiatu.

Jako cel strategiczny rozwoju powiatu uznano hasło: „Powiat brodnicki gospodarny, przyjazny i bezpieczny". W oparciu o cel główny sformułowano poniższe cele cząstkowe:

- nowoczesna i sprawna infrastruktura rozwoju,
- przedsiębiorcze społeczeństwo,
- aktywizacja obszarów wiejskich,
- zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom powiatu.

Powiat Brodnicki w ramach realizacji nowoczesnej i sprawnej infrastruktury zakłada m.in. współpracę gmin w kształtowaniu ładu przestrzennego oraz właściwie zagospodarowane i utrzymywane szlaki turystyczne. Planuje się wytyczenie nowych szlaków turystycznych (wodnych, rowerowych, konnych, pieszych).

W Strategii Rozwoju Powiatu Brodnickiego zakłada się zrównoważony rozwój regionu, oparty na nim ład społeczny, poszanowanie praw człowieka, wdrażanie zasad subsydiarności, dbałość o wspólne dobro oraz kultywowanie tradycji.

V. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Poniżej wyszczególniono obowiązujące programy strategiczne dla Gminy Bartniczka. Wskazano na zawarte w nich kluczowe ustalenia w zakresie dziedzictwa kulturowego Gminy. Wytyczne dokumentów uwzględniono w przy projektowaniu zadań niniejszego opracowania.

Strategia Rozwoju Gminy Grążawy do roku 2015

Strategia to wyznaczanie celów działania oraz metod ich osiągania. Jest to ogólnie rzecz ujmując racjonalne planowanie, które jest koniecznością w gospodarce i działalności publicznej. Zarządzanie strategiczne jest koniecznością w sektorze administracji publicznej przede wszystkim ze względu na potrzebę podnoszenia efektywności gospodarowania funduszami publicznymi i podnoszenie jakości usług świadczonych na rzecz społeczeństwa.

Wyróżnia się trzy główne cele rozwoju i restrukturyzacji gospodarki lokalnej, mające zapewnić mieszkańcom miejsca pracy:

- zmiana proporcji w strukturze gospodarki poprzez rozbudowę funkcji produkcyjnych i

usługowych, w tym obsługi rolnictwa i przetwórstwa rolnego kosztem tych funkcji które nie zapewniają produkt w konkurencyjnych na rynku krajowy i zagranicznym,
- pobudzenie rozwoju lokalnego poprzez wykorzystanie wewnętrznych zasobów, przyciągnięcie nowych rodzajów działalności, zwiększenie, zdolności adaptacyjnych,
- poprawa racjonalności gospodarowania terenami, energią i zasobami środowiska naturalnego, pozwalająca na efektywniejsze wykorzystanie lokalnych i regionalnych czynników rozwoju.

Celami cząstkowymi są:
- zapewnienie warunków bytu materialnego,
- zapewnienie warunków rozwoju duchowego (m.in. wypoczynek, kształcenie, kultura, podróże, dostęp do informacji),
- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i perspektywy na przyszłość.

W ramach strefy ochrony i kształtowania środowiska kulturowego wskazane jest dokonanie analizy możliwości wykorzystania dziedzictwa historyczno-kulturowego na obszarze gminy dla jej rozwoju społeczno-gospodarczego (ważne wydarzenia, daty historyczne, miejsca, postacie, obiekty, legendy, tradycje itp.). Ponadto istnieje potrzeba przedsięwzięć organizacyjnych i finansowych dla zapewnienia ochrony posiadanych dóbr kultury. Istotną rolę może tu odegrać kształtowanie postaw i opinii społecznej, działalność promocyjna, informacyjna i wydawnicza.

Umacnianie samorządu terytorialnego poprzez jego związek z tradycją lokalną, świadomością tożsamości lokalnej i identyfikacji (patriotyzm lokalny) oraz rozwijanie wiedzy o lokalnym środowisku społeczno-kulturowym jest jednym z warunków powodzenia procesu transformacji systemowej na poziomie gminy. Wykształcona świadomość lokalna będzie pomocna w budowaniu życia społecznego w oparciu o zasady społeczeństwa obywatelskiego.

W sferze ochrony i kształtowania środowiska kulturowego działania gminy powinny wiązać się z podejmowaniem kroków mających na celu zwiększanie zainteresowania przeszłością oraz jej dziedzictwem duchowym i materialnym wśród społeczności lokalnej, a także kształtowanie odpowiednich postaw społecznych i wzrost zaangażowania środowiska lokalnego wspólnymi sprawami.

Do działań niezbędnych należy utrzymanie zainteresowania środowiskiem kulturowym i dbałość o jego wartość i zasoby, w tym zapewnienie istnienia grup społecznych, które na poziomie lokalnym będą systematycznie interesować się środowiskiem kulturowym i propagować jego wartości.

Z punktu widzenia działań rozwojowych ważne jest pogłębianie świadomości i tożsamości lokalnej oraz dbałość o tradycje i wartości historyczno-kulturowe.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego, Gmina Grążawy

Studium wskazuje na poniższe zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Bartniczka (daw. Grążawy):
- stanowiska archeologiczne (Grążawy, Radoszki). Stanowiska archeologiczne nie są w pełni zewidencjonowane,
- wsie o zachowanym układzie przestrzennym i zabudowie o wartościach kulturowych

(Łaszewo, Grążawy, Radoszki, Jastrzębie, Nowe Świerczyny, zespół Bartniczka-Zdroje-stacja kolejowa Radoszki),

- miejscowości historycznie ważne dla regionu, niekiedy z istniejącymi obiektami zabytkowymi (m.in. Bartniczka, Gołkówko, Gutowo, Komorowo),
- zespoły podworskie (Gutowo, Komorowo, Sokołowo),
- obiekty sakralne: kościoły i cmentarze,
- obiekty techniki i kultury materialnej,
- obiekty architektury i budownictwa.

Przez obszar gminy prowadzą dwa znakowane szlaki turystyki pieszej:

- niebieski : Górzno - Gutowo - Radoszki - Samin Janówko - Jajkowo,
- zielony : Górzno - Zdroje - Grążawy - Nowy Dwór - Tama Brodzka.

Bardzo atrakcyjnym odcinkiem, aczkolwiek leżącym na peryferiach terenu gminy jest szlak kajakowy Drwęcy.

Na terenie gminy nie ma znaczących obiektów ani urządzeń turystycznych.

Zagrożenia dla zasobów kulturowych wskazane w tekście Studium:

- zagrożone są obiekty pozbawione własnej formy krajobrazowej. Są one w większości położone na terenach uprawianych rolniczo, gdzie intensywne zabiegi agrotechniczne przyspieszają procesy destrukcji.
- wzmożona działalność inwestycyjna, silna na terenach zwartej zabudowy poszczególnych miejscowości jak i w ich bezpośrednim sąsiedztwie.
- niszcząca działalność rzeki Drwęcy, w przypadku podmywania wałów średniowiecznego grodziska w Grążawach.
- brak zainteresowania właścicieli zabytkowych budynków utrzymaniem tych obiektów w dobrym stanie technicznym (względy finansowe).

W celu ochrony i kształtowania krajobrazu kulturowego ustala się:

- ochronę kościołów i kaplic, plebanii, pałaców i dworów, budynków szkolnych, leśniczówek, poczty oraz innych obiektów o wysokich wartościach historycznych i architektonicznych,
- ochronę budynków gospodarczych towarzyszących ww. obiektom i powstałym w tym samym czasie,
- ochronę starodrzewia towarzyszącego ww. obiektom,
- w ramach możliwości zachowanie zabudowy mieszkalnej o cechach tradycyjnych (ceglana, drewniana),
- w obrębie wsi o historycznie zachowanym układzie przestrzennym wyklucza się realizację budynków typu miejskiego (bloki, płaskie dachy).

5.2 Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Rys historyczny obszaru gminy Bartniczka

Najstarsze odnotowana przez archeologów dowody świadczące o obecności człowieka na obszarze powiatu brodnickiego pochodzą sprzed 11-12 tysięcy lat. Najwcześniejszy ślad osadnictwa, sprzed 10 tysięcy lat odkryto w Mszanie koło Brodnicy. Na przełomie VII i VIII wieku na tereny napłynęła ludność słowiańska. Od przełomu X i XI wieku obszar ten stanowił pogranicze powstającego państwa piastowskiego. Tereny przygraniczne chroniły liczne grody. Prawdopodobnie w XI wieku tereny na zachód od Drwęcy weszły w skład ziemi chełmińskiej, zaś na jej lewym brzegu powstał okręg grodowy z ośrodkiem w Świeciu, później zastąpiony przez powstałe przed 1240 rokiem Michałowo. Dzisiejszy obszar gminy Bartniczka leży na terenie historycznych Ziem Michałowskiej oraz Dobrzyńskiej.

W 1298 roku założono miasto Brodnica, a wraz z nim powstał zamek będący siedzibą krzyżackiej załogi i komtura. Stanowiły one odtąd gospodarczy i administracyjny ośrodek regionu. W okresie podziału dzielnicowego obszar ten pozostawał we władaniu książąt mazowieckich. W roku 1303 Ziemia Michałowska została zastawiona na rzecz Zakonu Krzyżackiego przez księcia kujawskiego (inowrocławskiego) Leszka Siemomysła. W roku 1317 Zakon nabył ją na własność. W 1454 roku związek Pruski wypowiedział posłuszeństwo zakonowi, a Ziemię Chełmińską i Michałowską inkorporowano do Polski. Po 1446 r. ziemia została włączona na stałe do Korony Królestwa Polskiego. W zakresie administracji kościelnej obszar gminy należał do diecezji płockiej, a po opanowaniu Ziemi Chełmińskiej przez Krzyżaków, do utworzonego w 1243 r. Biskupstwa chełmińskiego.

Wiek XVI to okres odbudowy i pomyślności gospodarczej regionu powodowany zapotrzebowaniem na płody rolne i produkty leśne.

W okresie wojny siedmioletniej w latach 1758 i 1763 ziemię michałowską przemierzały wojska pruskie, co przyniosło upadek gospodarczy i ubożenie mieszkańców.

Po I rozbiorze (1772-74) Prusy zgrabiły obszar dawnego województwa chełmińskiego, który według podziału z roku 1818 znalazł się w utworzonej wówczas regencji kwidzyńskiej. W latach 1807-1815 powiat michałowski znajdował się w granicach Księstwa Warszawskiego. Po tym okresie obszar został ponownie włączony do zaboru pruskiego. Okres panowania pruskiego nad tymi terenami wiązał się z ich intensywną kolonizacją przez Niemców, próbami germanizacji i często z represjami wobec Polaków. W okresie zaborów region rozwijał się gospodarczo, polepszyła się wtedy infrastruktura rolnicza i sieć komunikacyjna. Gmina Bartniczka wróciła w granice Polski (województwo bydgoskie) w styczniu 1920 roku.

W 1939 roku niemieckie władze okupacyjne wcieliły powiat brodnicki do Okręgu Gdańsk - Prusy Zachodnie. Okres okupacji niemieckiej, który pozostawił rozsiane na mapie powiatu liczne miejsca martyrologii, zakończył się w styczniu1945 roku wkroczeniem wojsk radzieckich.

W 1975 roku, na skutek zmian, jakie dokonano w podziale administracyjnym powiat brodnicki przestał istnieć, a należące do niego gminy włączono do województwa toruńskiego. Od 1992 r. gmina podlega diecezji toruńskiej. Ostatnia reforma administracyjna spowodowała od 1 stycznia 1999 r. powrót na mapy powiatu brodnickiego, jako części Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Do końca roku 2004 gmina nosiła nazwę Grążawy, wtedy to przysiółek Bartniczka uzyskał status pełnoprawnej miejscowości. Od dnia 1 stycznia 2005 r. gmina nosi nazwę Bartniczka. Nazwa Bartniczka wywodzi się od barci lub bartników. Uchwałą Rady Gminy Bartniczka z dnia 15 maja 2009 roku zatwierdzono projekt herbu, flagi i pieczęci Gminy Bartniczka.

Z powyższego opisu wynika, iż ziemie gminy Bartniczka charakteryzuje niejednorodna przeszłość. Miejscowości gminy w przeszłości należały do różnych właścicieli oraz parafii.

5.2.2. Ważniejsze miejscowości Gminy Bartniczka wraz z charakterystyką ich dziedzictwa kulturowego

Na terenie Gminy Bartniczka zlokalizowane są wsie o średniowiecznym rodowodzie:

- Grążawy, pierwsza zmiana o wsi z roku 1239 r.,
- Jastrzębie, pierwsza zmiana o wsi z roku 1239 r.,
- Samin, pierwsza zmiana o wsi z roku 1337 r.,
- Radoszki, pierwsza zmiana o wsi z roku 1408 r.,
- Gutowo, pierwsza zmiana o wsi z roku 1414 r.

Wszystkie zatraciły już swój pierwotny charakter zabudowy.

W XIX wieku gmina liczyła osiem osad folwarcznych: Gołkówko, Gutowo, Igliczyzna, Komorowo, Skrobacja, Sokołowo, Świerczyny i Władysławki.

Wsie gminy Bartniczka reprezentują różne typy układów przestrzennych. Występuje m.in.:

a) zabudowa rozproszona - zabudowania rozmieszczone równomiernie, acz w znacznej odległości, dystans między zagrodami przekracza 100m, gospodarstwa zlokalizowane w sąsiedztwie przynależnych im pół uprawnych.
Przykłady: Bartniczka, Igliczyzna, Iły, Koziary, Skrobacja, Samin,

b) zabudowa folwarczna - ośrodkiem centralnym jest folwark lub dwór wraz z zabudowaniami gospodarczymi.
Przykłady: Gołkówko, Gutowo, Komorowo,

c) zabudowa przydrożnicowa / ulicówka - układ jednodrożny o zwartej zabudowie po obu stronach drogi.
Przykłady: Grążawy, Łaszewo, Świerczyny, Zdroje,

d) zabudowa placowa/owalnica – zabudowa zlokalizowana wokół centralnego placu o zróżnicowanym kształcie.
Przykłady: Jastrzębie, Nowe Świerczyny, Radoszki.

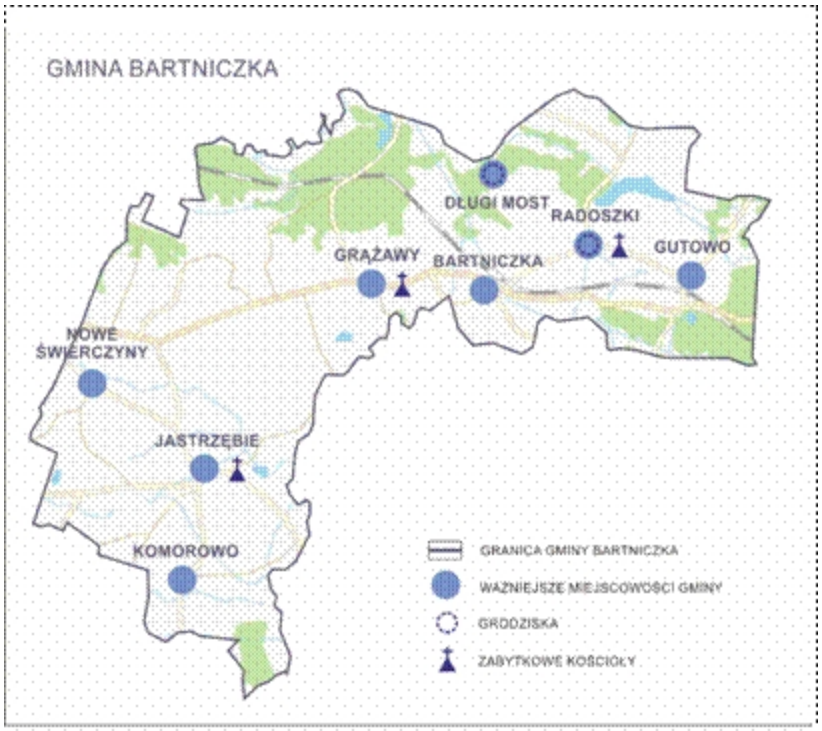

Ryc. 6. Ważniejsze miejscowości Gminy Bartniczka
Źródło: opracowanie własne na podkładzie warstwy mapy topograficznej: wikimapia.org

BARTNICZKA
Bartnicka 1755, Bartniczki 1879, późn. niem. Bartnitzka

Wieś położona w odległości około 15 km na wschód od Brodnicy. Zlokalizowana jest w dolinie Brynicy powyżej ujścia Pissy. Dawniej osada w powiecie brodnickim należąca do parafii katolickiej w Grążawach i parafii ewangelickiej w Górznie. W 1773 r. była leśną kolonią z dwoma włościańskimi gospodarstwami. W 1789 r. - wieś królewska z dwoma domami. W 1885 r. Bartniczka liczyła 38 mieszkańców. W 1921 r. na terenie wsi znajdowało się dziewięć budynków i 94 mieszkańców. We wsi, przy drodze powiatowej Brodnica - Górzno, rośnie drzewo uznane za pomnik przyrody - lipa drobnolistna o obwodzie 434 cm. Na terenie wsi zlokalizowanych jest 18 udokumentowanych stanowisk archeologicznych (Ewidencja Nieruchomych Zabytków Archeologicznych, stan na kwiecień 2014 r.), w tym m.in.: ślady osadnictwa z epoki neolitu – kultura pucharów lejkowatych, a także z czasów średniowiecznych.

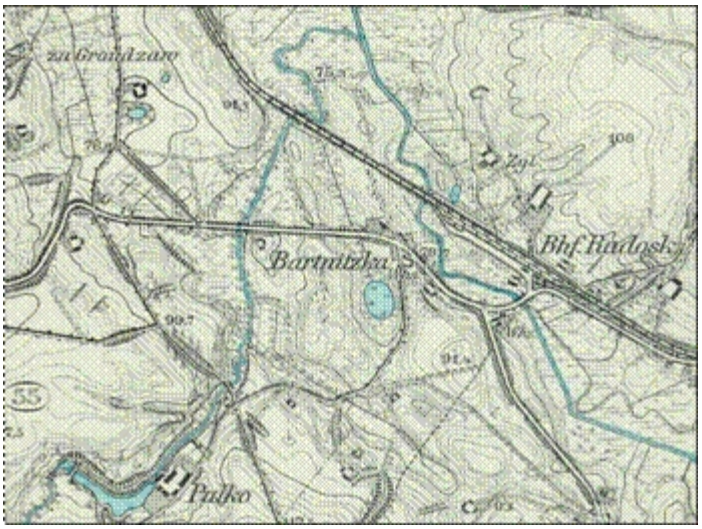

Ryc. 7. Bartniczka, 1911 r.

Źródło: Mapa: Radosk (sektion 2783), Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa

DŁUGI MOST

niem. Dlugomost, Lagenbrueck

Być może nazwa Długi Most wiąże się z tradycjami dawnej przeprawy przez zabagnioną dolinę Krynicy z ziemi Michałowskiej na Prusy.

Osada leśna z leśniczówką należącą do nadleśnictwa Brodnica. Położona jest 14 km na wschód od Brodnicy, na stokach doliny rzeki Brynicy. W 1881 r. na terenie osady znajdowały się dwa budynki oraz 14 mieszkańców. W roku 1921 były to już trzy budynki i 27 mieszkańców.

W okolicach Długiego Mostu, u wlotu Brynicy do Drwęcy znajduje się grodzisko wczesnośredniowieczne.

W 2009 r. ustanowiono pomnikiem przyrody sosnę zwyczajną o obwodzie 285 cm, wysokości 36 m, przybliżonym wieku 155 lat i nazwie „Sosna Wojtka". Drzewo rośnie w oddziale leśnym nr 273i na terenie leśnictwa Długi Most.

GOŁKÓWKO

Golcovo 1239, Golcovo Theutonicalis, Gołkowo Małe 1570, niem. Golkowko

Wieś leżąca nad strugą Pisą, dopływem Brynicy. Pierwsze wzmianki o Gołkówku pochodzą z 1239 r. jako o własności biskupstwa płockiego. Bolesław Mazowiecki potwierdza przynależność wsi do zamku w Świeciu. W 1325 r. należy do parafii w Górznie. W 1570 r. w powiecie michałowskim, należy do parafii w Jastrzębiu. W 1772 r. jej powierzchnia liczyła 189 ha. Od połowy XVIII wieku dwór w Gołkówku był siedzibą starostów. W 1786 r. folwark został przyłączony do dóbr Gutowskich. W 1789 r. folwark królewski, karczma i młyn wodny, siedziba nadleśnictwa lidzbarskiego i okręgu lubawskiego. W 1885 r. obszar dworski o pow. 181 ha, 105 mieszkańców. W 1910 r. 5 budynków mieszkalnych i 12 gospodarczych, 70 mieszkańców. W 1921 r. trzy budynki mieszkalne i 73 mieszkańców. Budynek gospodarczy – spichlerz z przełomu XIX/XX wieku oraz młyn wodny z początku XX wieku stoją do dziś. Na terenie Gółkowa zlokalizowanych jest 21 udokumentowanych stanowisk archeologicznych,

w tym: ślady osady neolitycznej kultury amfor kulistych, ślady osad wczesnego i późnego średniowiecza.

GRĄŻAWY

Grużawy, Gruziawy, Gremsewo 1239, Grensew, Gransow 1306, Granzowo 1337,Geondziawy 1339, Gondzaw 1776, późno niem. Grążawy 1921

Wieś położona jest w odległości 12 km na wschód od Brodnicy na wysoczyźnie morenowej, opadającej na północy wsi stromą krawędzią ku Dolinie Drwęcy. Była jedną ze wsi biskupów płockich, należących do kasztelanii świeckiej. Wzmiankowano o niej w dokumentach z 1239 r. W 1322 r. nastąpiła lokacja wsi na 50 włóknach. W 1618 r. posiadała własną szkołę. Od połowy XVIII wieku dwór był siedzibą starostów. W 1772 r. obejmowała obszar 823 ha. W 1789 r. wieś królewska posiadała karczmę i 29 domów. W 1885 r. składała się z 470 mieszkańców. W 1910 r. liczyła 100 budynków mieszkalnych, 123 gospodarcze i 716 mieszkańców. W 1921 r. – 104 budynki mieszkalne i 758 mieszkańców, z tego osiedle Bartniczka – 9 budynków mieszkalnych i 94 mieszkańców, a wieś Grążawy 95 budynków mieszkalnych i 664 mieszkańców. Do 2004 r. wieś gminna.

Na terenie wsi zlokalizowany jest kościół parafialny p.w. Św. Marcina z 1763 r. z drewnianą dzwonnicą (1795 r.). Charakterystycznym elementem krajobrazu kulturowego wsi są także drewniane chaty z połowy XIX wieku.

Ryc. 8. Grążawy, 1911 r.
Mapa: Radosk (sektion 2783), Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa

GUTOWO

Gutau 1414, Gutaw, Guthowo 1570, niem. Guttowo

Wieś położona jest w odległości 19 km na wschód od Brodnicy. Dawniej był to folwark i stacja kolejowa leżące w powiecie brodnickim. Folwark należał do parafii katolickiej

w Radoszkach i parafii ewangelickiej w Górznie. Było własnością kapituły chełmińskiej, która w 1429 r. nadaje przywilej wsi. W 1666 r. wieś szlachecka, w którem mieszkało 3 ogrodników, karczmarz i młynarz. Pierwsza wzmianka o folwarku pochodzi z 1773 r. W wyniku pruskiej sekularyzacji Gutowo stało się majątkiem królewskim. W 1786 r. Georg Wilhelm Schloss dzierżawi folwark wraz z majątkiem w Gołkówku i Wilamowie. W 1788 r. majątek przejmuje jego syn Friedrich Schloss. W 1858 r. folwark kupuje Adalbert Mathaes. W 1933 r. majątek rozparcelowano, a w 1939 r. nastąpiła druga parcelacja. W 1773 r. w majątku mieszkało 18 włościan, a w 1789 r. składało się na niego 26 domów. Na początku XIX wieku przyłączono do niego część folwarku Nowy Dwór; powstała gorzelnia parowa. W 1864 r. wieś obejmowała 673 ha. W 1885 r. obszar dworski wynosił 599 ha, a na jego terenie mieszkało 108 osób. W 1910 r. obszar dworski liczył 903 ha i 10 budynków mieszkalnych, 31 obiektów gospodarczych i 173 mieszkańców. W 1921 r. – 9 budynków mieszkalnych i 198 mieszkańców, w tym Gutowo folwark – 8 budynków i 184 mieszkańców, Gutowo stacja kolejowa – 1 budynek i 14 mieszkańców. W roku 1920 dwór uległ spaleniu, został odbudowany i spłonął ponownie w 1931 ro. Odbudowany, a następnie przebudowany w latach 50-tych. Zachowało się założenie przestrzenne murowanego zespołu podworskiego z 2 poł. XIX wieku, park dworski koniec XVIII wieku, dwór z 1920 r. Z zespołu folwarcznego zachowały się: rządcówka, gorzelnia, spichlerz wraz z chlewnią i stajnią koni pociągowych, drewniany magazyn, kurnik, obora i budynki mieszkalne z 1911 r. przeznaczone dla pracowników majątku wraz z budynkami gospodarczymi.

W 1887 r. oddano do użytku linię kolejową na trasie Brodnica - Lidzbark o długości 32 km, przy której w Gutowie zbudowano budynki kolejowe.

Budynek drużnicowego zachował się po dzień dzisiejszy. Częściowo ostał się także cmentarz ewangelicki z XIX wieku.

Na terenie wsi znajduje się 20 udokumentowanych stanowisk archeologicznych, w tym z czasów neolitu.

JASTRZĘBIE

Jastrimbe 1239, Jastrambe 1317, Jastrebe, Jastirsam, Habichit 1560, Jastrzębie 1570, niem. Jastrzembie

Nazwa wsi przypuszczalnie pochodzi od zajęcia mieszkańców osady służebnej - hodowla jastrzębi w celach łownych. Inną hipotezą jest stworzenie nazwy przez pierwszych osadników, którzy podczas karczowania lasów znajdowali liczne gniazda lęgowe jastrzębi.

Wieś położona w odległości 10 km na południowy - wschód od Brodnicy na falistej wysoczyźnie morenowej, w dolinie małego dopływu Pisy. Miejscowość o średniowiecznej metryce. W roku 1239 własność biskupstwa płockiego. Bolesław Mazowiecki potwierdza biskupowi płockiemu Gunterowi przynależność wsi Jastrzębie z jeziorem i innymi gruntami do zamku w Świeciu. W 1317 r. granice Jastrzębia były częścią granic między dobrami biskupa płockiego a Zakonem. W 1325 r. biskup płocki Florian otrzymuje Jastrzębie od Zakonu. W latach 1391-93 wielki mistrz Konrad Wallenrod odkupuje od Kościoła wieś Jastrzębie za 666 grzywien. W roku 1396 własność Zakonu w komturstwie brodnickim. W 1570 r. własność biskupstwa płockiego w powiecie michałowskim, kluczu gorzeńskim, diecezji płockiej. W 1772 r. liczyła 1146 ha. W 1789 r. wieś królewska, 38 domów. W 1867 r. wieś w dzierżawie – 44 morgi, karczma, młyn. W 1869 r. powierzchnia wsi wynosiła 3 968 mórg, 73 budynki, 555 mieszkańców i szkoła. W 1921 r. składała się z 98 budynków i 706 mieszkańców, w tym: Jastrzębie wieś – 94 budynki i 657 mieszkańców, Sokołowo folwark – 4 budynki i 47 mieszkańców. Do roku 1954

miejscowość była siedzibą gminy Jastrzębie.

Na terenie miejscowości znajdują się liczne obiekty dawnego budownictwa ludowego – chłopskie chaty, spichlerz, poczta wszystkie z przełomu XIX i XX wieku. W jastrzębiu zlokalizowany jest zabytkowy drewniany kościół parafialny p.w. NMP z drewnianą dzwonnicą, plebanią i przykościelnym cmentarzem. Dotąd na terenie Jastrzębia zlokalizowano ponad 40 stanowisk archeologicznych.

Ryc. 9. Jastrzębie, 1911 r.
Mapa: Radosk (sektion 2783), Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa

KOMOROWO
niem. Kumorowo

Dawniej dobra rycerskie położone nad strugą Pissą, przy granicy Królestwa polskiego. Miały powierzchnię 3 564 morgów, 24 budynki i 191 mieszkańców. Własność rodziny Jesiewskich, od 1820 r. Sulerzyckiego, od 1870 r. Banku Toruńskiego: Donimirski, Kalkstein, Łyskowski i spółka. Dzierżawca – Zieliński, a w 1884 r. Paweł Grabski. W 1910 r. Komorowo posiadało 660 ha, 20 budynków i 251 mieszkańców. W 1921 r. – 9 budynków, 203 mieszkańców, w tym: Komorowo folwark – 6 budynków i 165 mieszkańców, Skrobacja folwark – 3 budynki i 38 mieszkańców.

Komorowo zlokalizowane jest na terenie Górzeńsko - Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego z drzewostanem w wieku około 100 lat.

Do dnia dzisiejszego zachował się zespół podworski, w tym: dwór murowany, park dworski, gorzelnia i magazyny. Na terenie Komorowa zlokalizowano ponad 30 stanowisk archeologicznych, z których część pochodzi z epoki neolitu.

RADOSZKI

Radischkow 1408, Dadiszkow 1411, Radisk 1412, niem. Radosk

Dawny gród rycerski (wczesnośredniowieczne grodzisko stożkowate). Zapewne

zniszczony podczas najazdu tzw. Wojny głodowej w 1414 r.

Radoszki położone są w bliskim sąsiedztwie Jeziora Samińskiego, niedaleko rzeki Brynicy i drogi do Lidzbarka. Wieś należała do parafii ewangelickiej w Górznie. W 1808 r. posiadała 127 budynków, 56 domów i 432 mieszkańców. W 1885 r. – 73 budynki i 542 mieszkańców. We wsi znajdowała się dwuklasowa szkoła katolicka. W 1910 r. teren wsi obejmował 1 091 ha, 79 budynków i 656 mieszkańców. W 1921 r. – 79 budynków i 658 mieszkańców, w tym: Radoszki – stacja kolejowa – 4 budynki i 68 mieszkańców, Radoszki wieś – 75 budynków i 590 mieszkańców. Pierwszego września 1887 r. powstała stacja kolejowa przy trasie Brodnica – Lidzbark o długości 32 km, która stanowiła główną bazę przeładunkową dla Górzna.

W Radoszkach znajdują się: zabytkowy kościół parafialny z 1717 r. p.w. Świętych Wawrzyńca i Mikołaja, budynki PKP z początku XX wieku, drewniane domy (przełom XIX i XX wieku), szkoła, plebania i cmentarz (XIX wiek). Na terenie wsi zlokalizowano ponad 40 stanowisk archeologicznych, głównie z okresu wczesnego średniowiecza.

Ryc. 10. Radoszki, 1911 r.
Mapa: Radosk (sektion 2783), Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa

ŚWIERCZYNY NOWE

Swyrcina 1325, Swircze, Swerczyn, niem Swierczyn

Dwie wsie leżące w odległości 8 km na wschód od Brodnicy, przy drogach: z Brodnicy do Lidzbarka – Stare Świerczyny i z Brodnicy do Jastrzębia – Nowe Świerczyny. Dawniej dobra rycerskie, własność rycerza Grzymisława (1325 r.). W 1526 r. Jan z Turzna i Krzysztof Osiecki otrzymują przywilej na wsie Świerczyny i inne. W roku 1558 Antoni Iłowski oddaje swą część w Świerczynach Marcinowi Elżanowskiemu, zatrzymując sobie karczmę. W 1570 r. wieś jest własnością Jadwigi Osieczkowskiej, Elżanowskiego juniora i Macieja Osieczkowskiego. Ziemia należy do powiatu michałowskiego i parafii Cielęta. W 1774 r. obszary leśne w Świerczynach należały do rewiru Ruda.

W 1858 r. wieś była własnością Sulerzyckiego, w 1885 r. Ernesta Brauna, dawniej

należała do Wybickich. Świerczyny w 1885 r. posiadały 17 domów, 282 mieszkańców, gorzelnię parową, cegielnię i koński młyn.

Około 1921 r. w wyniku działalności kolonistów niemieckich powstała ok. 1 km na południe od Świerczyn nowa wieś nazwana Nowe Świerczyny. Wieś usytuowano przy skrzyżowaniu dwóch dróg o charakterze lokalnych połączeń tj. dróg ze Świerczyn do Igliczyzny i z Cieląt do Gołkówka. W nowo założonej osadzie wybudowano szkołę, kościół, kuźnię, warsztat kołodziejski i karczmę. W 1910 r. wieś liczyła 14 budynków, 268 mieszkańców i 979 ha. W 1921 r. – 47 budynków i 323 mieszkańców.

Typ układu osadniczego Stare Świerczyny – przydrożnica. Nowe Świerczyny – wieś o regularnym planie z zagrodami usytuowanymi przy wewnętrznych działkach na identycznej wielkości parcelach.

Na terenie Świerczyn Nowych zlokalizowany jest murowany kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla z 1912 r. oraz cmentarz z końca XIX wieku.

Do dziś istnieją także obiekty budownictwa ludowego, w tym: dawna kuźnia i zakład kołodziejski.

Na obszarze Świerczyn udokumentowano liczne stanowiska archeologiczne.

5.2.3. Grodziska na terenie Gminy Bartniczka

Na obszarze Powiatu Brodnickiego zlokalizowane są liczne grodziska wczesnośredniowieczne, będące dowodem istnienia dawnego osadnictwa. Najbardziej okazałe i najlepiej zachowane spotkamy nad jeziorami Oleczno, Księte, Strażym, Chojno, Niskie Brodno i Szczuka oraz w miejscowościach Osiek, Strzygi, Długi Most (Świecie nad Drwęcą), Górzno, Radoszki, Lembarg.

Grodziska lokalizowano na wzniesieniach różnej wielkości i wysokości. Ograniczone były brzegami jezior, lokalizowane na wyspach, półwyspach, stromych zboczach, między głębokimi jarami.

Zadaniem wczesnośredniowiecznych grodów była obrona ziemi michałowskiej przed najazdami plemion pruskich. Pozostałości po warownych osadach noszą ludową nazwę *okopów* bądź *szańców szwedzkich.*

Na terenie gminy Bartniczka znajdują się pozostałości dwóch wczesnośredniowiecznych grodzisk: w okolicach Długiego Mostu oraz w Radoszkach.

Grodzisko w okolicach Długiego Mostu położone jest u wlotu Brynicy do Drwęcy i obejmuje powierzchnię około 2 ha. W średniowieczu znane jako gród Świecie nad Drwęcą (1230 r.), nazwa pochodzi od czystej, światłej wody. Siedziba kasztelanii. To najdalej wysunięty punkt militarno-osadniczy związany z ekspansją polską na Prusy w ok. XI/XII wieku. Ma dwuczłonową formę, składa się z pierścieniowatego wału o średnicy 70 m i z przylegającego wału podkowiastego ok 100 x 80 m, wysokość 6 - 8 m. Obecna wieś Świecie położona jest na przeciwległym brzegu Drwęcy, a translokacja wsi nastąpić musiała zapewne w XV lub XVI w.

Ryc. 11. Orientacyjna lokalizacja grodziska przy Długim Moście

Źródło: opracowanie własne / Mapa: Radosk (sektion 2783), Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa

Grodzisko w Radoszkach historią swoją sięga 1402 r., w źródłach pisanych pojawia się pod nazwą Radischkow (Radisko). To dawny gródek rycerski w postaci stożkowatego kopca na planie czworoboku 17 x 35 m. Wysokość 4 - 5 m. Grodzisko funkcjonowało niedługo, przypuszczalnie zniszczone podczas najazdu tzw. Wojny głodowej w 1414 r. W terenie odkryto ślady zabudowy kopca w postaci kamiennych fundamentów wieży mieszkalno – obronnej, piwnicznych części kuźni i zabudowania gospodarczego. Wraz z palisadą i fosą tworzyły miniaturę średniowiecznego zamku o drewniano – ziemnej konstrukcji.

Ryc. 12. Orientacyjna lokalizacja grodziska w Radoszkach

Źródło: opracowanie własne, Mapa: googlemaps

5.2.4. Walory kulturowe Gminy Bartniczka

Na walory kulturowe Gminy składają się wartościowe obiekty materialne ściśle związane z działalnością człowieka w danym regionie oraz dziedzictwo niematerialne.

Z obiektów materialnych można wyodrębnić poniższe grupy:

- zabytki archeologiczne,
- muzea etnograficzne, skanseny i ośrodki twórczości ludowej,
- zabytki architektury i budownictwa,
- muzea sztuki i zbiory artystyczne,
- muzea biograficzne i literackie,
- muzea specjalistyczne i obiekty unikatowe,
- obiekty historyczno - wojskowe,
- miejsca i muzea martyrologii.

Na niematerialne dziedzictwo składają się m.in.:

- tradycje,
- zwyczaje,
- przekazy ustne,
- umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa.

5.2.4.1. Obiekty o walorach kulturowych

BARTNICZKA

1. Budynek mieszkalny, daw. karczma, magazyn, sklep, od 1926 r. budynek mieszkalny. Dom nr 43 murowany z początku XX wieku.
2. Urząd, budynek z przeł. XIX i XX wieku.
3. Poczta, budynek murowany z początku XX wieku.

Fot. 1. Budynek Urzędu w Bartniczce
Źródło: zdjęcie własne

GRĄŻAWY

1. Wpisany do ewidencji zabytków Historyczny układ ruralistyczny – ulicówka.
2. Kościół parafialny p.w. Św. Marcina (rejestr zabytków nr A/367).

Zbudowany w 1763 r., na miejscu dawnej kaplicy z 1752 r. Fundacji biskupa płockiego Antoniego Dembowskiego, przedłużony ku zachodowi 1886 r. Drewniany o konstrukcji zrębowej, na podmurowaniu z głazów granitowych, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium – strop płaski, w nawie balkonowy, fazowany. Łuk tęczowy zaakcentowany akantowym ornamentem. Ściany na zewnątrz szalowane, dach siodłowy, jednokalenicowy, kryty dachówką, na nim wieżyczka z sygnaturką z 1886 r. i chorągiewką z datami 1706 i 1884. Ołtarz główny tzw. Regencyjny z ok. 1730 r. Pochodzący z kościoła dominikanów w Chełmnie. Rozbudowany w 1886 r., drewniany o konstrukcji zrębowej, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Przy kościele plebania oraz kaplica/kostnica.

3. Cmentarz przykościelny rzymsko-katolicki z XVIII wieku. Najstarsze nagrobki z lat 1897, 1898 i 1913.
4. Cmentarz z połowy XIX wieku. Najstarsze nagrobki z lat 1898 i 1912.
5. Dzwonnica drewniana - zbudowana w konstrukcji słupowo – ramowej, oszalowana, zwieńczona chorągiewką z datą 1795.
6. Szkoła z przełomu XIX i XX wieku.
7. Chaty drewniane z połowy XIX wieku, o konstrukcji zrębowej z dachami siodłowymi, krytymi strzechą, usytuowane szczytowo lub kalenicowo, przeważnie dwutraktowe.
8. Zagroda leśniczego z leśniczówką i budynkiem gospodarczym z pocz. XX wieku.
9. Liczne stanowiska archeologiczne.

Fot. 2. Kościół parafialny p.w. Św. Marcina z przyległym cmentarzem parafialnym w Grążawach

Źródło: zdjęcia własne

GUTOWO

1. Założenie przestrzenne zespołu podworskiego (XIX/XX wiek). Murowany dworek z parkiem dworskim ujętym w wojewódzkiej ewidencji zabytków (okazały drzewostan 150 lat). Rządcówka, obora, chlewnia, kurnik, budynki magazynowe i gorzelnia 1911 r.) w zespole dworsko folwarcznym. Spichlerz i stajnia koni pociągowych. Dworek przebudowywany w latach 50 i 80 XX wieku.
2. Budynek dróżnicowego, murowany z końca XIX wieku.
3. Cmentarz ewangelicki z 2 poł. XIX wieku, najstarsze nagrobki z lat 1879 i 1912.
4. Liczne stanowiska archeologiczne.

Fot. 3. Budynki dawnego zespołu podworskiego
Od lewej: Spichlerz, Gorzelnia
Źródło: zdjęcia własne

JASTRZĘBIE

1. Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny - do 1700 r. p.w. Św. Leonarda (rejestr zabytków nr A/344) – orientowany, drewniany, zbudowany w 1812 r. Kilkakrotnie odnawiany (1877, 1886, 1927, 1966). Drewniany o konstrukcji zrębowej i sumikowo – łątkowej na podmurówce kamiennej. Jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Nad nawą od zachodu nadbudowana kwadratowa wieża z dachem namiotowym zwieńczona chorągiewką z datą 1821. Do szczytu zachodniego dostawiona w 1960 r. murowana kruchta z imitacją konstrukcji szachulcowej. Wnętrze kościoła nakryte płaskim stropem polichromowanym, w nawie z dwoma podciągami. Malatura pochodzi z 1858 r. Od zachodu wybudowany chór muzyczny wsparty na ośmiu słupach. Prezbiterium przedzielone prostą ścianą za ołtarzem głównym. Zakrystia wydzielona między trójbocznym zamknięciem prezbiterium, a prostą ścianą wewnętrzną. Nawę główną oświetlają cztery prostokątne okna wypełnione witrażami zaprojektowanymi i wykonanymi w 1964 r.
2. Dzwonnica drewniana, konstrukcji słupkowo – ramowej, zewnątrz szalowana z 1 poł. XIX w., wewnątrz późnogotycki dzwon z 1510 r.
3. Plebania - o skromnych cechach klasycystycznych, murowana o dwutraktowym i niesymetrycznym układzie wnętrz, kryta dachówką.
4. Wokół kościoła znajduje się nieczynny cmentarz przykościelny z licznymi

zabytkowymi nagrobkami z XVIII i XIX wieku. Najstarsze z lat 1883, 1887 i 1888.

5. Czynny cmentarz grzebalny z 1914 r. Założony na planie regularnego prostokąta z aleją główną i sześcioma bocznymi dzielącymi teren na osiem kwater. Najstarsze nagrobki z lat 1913, 1921 i 1927.

6. Cmentarz choleryczny z końca XIX wieku.

7. We wsi naprzeciwko kościoła znajduje się wyjątkowy krzyż - karawaka z 1946 r. mający ustrzec wieś przed zarazami, która przyczyniły się do śmierci wielu ludzi na terenie ziemi michałowskiej w czwartym ćwierćwieczu XIX wieku. Okolica bogata jest w liczne kapliczki przydrożne i krzyże.

8. Liczne obiekty dawnego budownictwa ludowego (chłopskie chaty) kryte strzechą z przeł. XVIII i XIX w., pierwotnie podcieniowe oraz z dobudowana częścią gospodarczą.

9. Karczma i poczta z połowy XIX wieku.

10. Liczne stanowiska archeologiczne.

Fot. 4. Kościół parafialny p. w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny z przyległym cmentarzem

Źródło: zdjęcia własne

KOMOROWO

1. Zespół podworski - w jego skład wchodzą: dwór murowany, zabudowania gospodarcze, w tym gorzelnia z 1902 r., obora i magazyny z początku XX wieku. Zabudowania zgrupowane wokół prostokątnego dziedzińca.

2. Park krajobrazowy - z drzewostanem w wieku około 100 lat i czytelnym systemem wodnym.

3. Liczne stanowiska archeologiczne.

Fot. 5. Budynki dawnego zespołu podworskiego w Komorowie
Źródło: zdjęcia własne

RADOSZKI

1. Kościół parafialny p.w. Świętych Wawrzyńca i Mikołaja (rejestr zabytków nr A/366) - wzniesiony w 1717 r., drewniany. W miejscu starszego (zniszczonego w trakcie wojny 1410 r.) gruntownie odnowiony w 1964 r. Konstrukcji zrębowej, na podmurówce. Jednonawowy z trójbocznie zamkniętym prezbiterium z tzw. Pozornym sklepieniem kolebkowym. Nawa nakryta stropem belkowym. Ściany za zewnątrz oszalowane. Dach siodłowy z dachówką, zwieńczony wieżyczką na sygnaturkę. Wyposażenie późnorenesansowe z 1 poł. XVII w. oraz barokowe i rokokowe z XVIII w. Rzeźba Chrystusa ukazującego rany, gotycka z końca XV w., krucyfiks barokowy z XVIII w.
2. Dzwonnica – drewniana z przeł. XVIII i XIX w. z późnogotyckim dzwonem z 1566 r.
3. Plebania - późnogotycka rzeźbiona herma św. Augustyna z 1 poł. XVI w.
4. Cmentarze parafialny oraz przykościelny z XIX wieku. Najstarsze nagrobki z lat 1901 i 1913.
5. Drewniane domy z XIX wieku.
6. Budynek dworca PKP wraz z budynkami mieszkalnymi (pocz. XX wieku). Przy linii kolejowej Brodnica – Lidzbark.
7. Szkoła z początku XX wieku.
8. Grodzisko wczesnośredniowieczne (stożkowate).
9. Liczne stanowiska archeologiczne.

Fot. 6. Kościół parafialny p.w. Świętych Wawrzyńca i Mikołaja z przykościelnym cmentarzem w Radoszkach

Źródło: zdjęcia własne

ŚWIERCZYNY NOWE

1. Kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla - murowany z 1912 r. Dawniej ewangelicki.
2. Cmentarz ewangelicki z końca XIX wieku.
3. Obiekty budownictwa ludowego – dawna kuźnia i zakład kołodziejski, murowane z ok. 1912 r.
4. Murowany budynek szkoły z 1912 r.

Fot. 7. Kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla w Świerczynach Nowych

Źródło: zdjęcie własne

Pozostałe obiekty kultury materialnej:

1. Długi Most – leśniczówka, budynek murowany z 1882 r. Własność Nadleśnictwo Brodnica.
2. Gołkówko – dawny młyn, obecnie elektrownia wodna. Murowany.
3. Igliczyzna – spichrz, budynek murowany z 1910 r.
4. Łaszewo – cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku. Nieczynny. Najstarsze nagrobki z roku 1905. Budynek szkoły z 1914 r. Liczne drewniane chaty wiejskie z początku XX wieku.
5. Sokołowo – część założenia składająca się z dworu murowanego z początku XX wieku oraz parku dworskiego z XIX w.

5.2.4.2. Dobra kultury objęte prawnymi formami ochrony

5.2.4.2.1. Obiekty nieruchomo objęte prawną ochroną zabytków

Formami ochrony prawnej zabytków są: wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ustalenia ochrony w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy.

5.2.4.2.2. Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego

Rejestr zabytków województwa kujawsko-pomorskiego jest prowadzony przez Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Toruniu.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Toruniu prowadzone są trzy rejestry zabytków:

1. Rejestr zabytków nieruchomych (księga A).
2. Rejestr zabytków ruchomych (księga B).
3. Rejestr zabytków archeologicznych (księga C).

W rejestrze zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego, gmina Bartniczka znajdują się trzy obiekty. Zestawienie (stan na 26.05.2014 r.) przedstawia tabela nr 2.

Tabela 2. Wykaz zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego, gmina Bartniczka

Miejscowość	Adres	Obiekt	Data decyzji	Nr Rejestru
Grążawy	Grążawy 47 87-321 Bartniczka	Kościół Parafialny p.w. Św. Marcina	13.07.1936 r.	A/367
Jastrzębie	Jastrzębie 7 87-322 Jastrzębie	Kościół Parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	29.11.1957 r.	A/344
Radoszki	Radoszki 87-321 Bartniczka	Kościół Parafialny p.w. Św. Wawrzyńca i Mikołaja	13.07.1936 r.	A/366

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Wykazu zabytków architektury i budownictwa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Charakterystyka zabytków z terenu gminy Bartniczka została przedstawiona (wraz z załącznikami fotograficznymi) w punkcie - Walory kulturowe gminy Bartniczka.

Na terenie gminy Bartniczka brak obiektów uznanych prze Prezydenta RP za Pomnik Historii.
Na obszarze gminy nie funkcjonuje Park Kulturowy.

5.2.4.2.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej (m.in. zarządami gmin), precyzuje art. 4 ustawy z dnia 17 września 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DZ.U. z 2003 Nr 162 poz. 1568). Gminy między innymi mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie" oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków".

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska". Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22. Punkt 4 tego artykułu mówi: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy".

Zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami.

Zestawienie zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków zostało przedstawione w załączniku nr 1.

5.2.4.2.4. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków i ujęte w ewidencji zabytków

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami podaje definicję zabytku ruchomego: „*zabytek ruchomy - rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową".*

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Toruniu prowadzi rejestr zabytków ruchomych znajdujących się na terenie gminy Bartniczka. Do rejestru zabytków ruchomych wpisane są głównie przedmioty znajdujące się we wnętrzach zabytkowych kościołów w Grążawach, Jastrzębiu i Radoszkach.

Kościół parafialny w Grążawach pod wezwaniem św. Marcina (przed 1763 r. pod wezwaniem św. Małgorzaty i Marcina). Na wyposażeniu kościoła składają się:

- ołtarz główny regencyjny z ok. 1730 r. pochodzący z kościoła Dominikanów w Chełmnie. Zdobią go rzeźby dwóch zakonników, a w polu środkowym umieszczono obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z około połowy XVII wieku,
- obraz przedstawiający św. Stanisława, renesansowy z około 1600 r., prymitywny malowany na desce. Przypuszczalnie stanowił część tryptyku,
- ołtarz boczny lewy, dwukondygnacyjny. Sarkofagowa mensa ołtarzowa dekorowana stylizowanym ornamentem roślinnym. W centrum znajduje się rzeźba Chrystusa z gorejącym sercem, a nad nią umieszczony jest obraz św. Franciszka. Całość złocona, polichromowana z końca XIX wieku. Obok ołtarza stoi neorokokowa ambona z połowy XIX wieku,
- mosiężny pająk z początku XIX wieku i lichtarz na paschał z XVII wieku,
- wyobrażenie św. Dominika w konwencji barokowej z I połowy XVII wieku, pochodzące najprawdopodobniej z ołtarza głównego.

Kościół parafialny w Jastrzębiu pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Panny Marii (przed 1700 r. pod wezwaniem św. Leonarda). Wnętrze kościoła przyozdabiają:

- ołtarz główny i dwa boczne pochodzące z czasów budowy i noszące znamiona rokokowych. Zabytkowe są w nich obrazy:
- w głównym Nawiedzenie i św. Jan Ewangelista z XIX-wieczną kotarą,
- w zwieńczeniu lewego ołtarza bocznego – Ukrzyżowanie,
- w zwieńczeniu prawego – św. Józef,
- cztery cynowe lichtarze z XVIII wieku oraz XIX-wieczną chrzcielnicę o cechach rokokowych.

Kościół parafialny w Radoszkach pod wezwaniem św. Wawrzyńca i Mikołaja, zbudowany w 1717 r. W jego wyposażeniu na uwagę zasługują:

- barokowo – ludowy krucyfiks z XVIII wieku w szczycie zachodnim,
- ludowa kapliczka z XIX wieku z rzeźbą św. Rodziny w szczycie kruchty,
- barokowy ołtarz główny z ok. 1730 r. z rzekami św. Stanisława i Wojciecha oraz dwóch aniołów; w polu centralnym obrazy św. Wawrzyńca i Mikołaja. W jego skład wchodzą również dwa medaliony z malowanymi popiersiami św. Franciszka i niezidentyfikowanego zakonnika oraz herby – Leliwa i Grabie,
- lewy ołtarz boczny z 1637 r., w stylu późnorenesansowym, uzupełniony naddatkami z ok. 1700 r. W polu centralnym znajduje się obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem, a po bokach wizerunki św. Wawrzyńca i Mikołaja oraz herby – Sroka i Lubicz. Zwieńczenie

ołtarza stanowi obraz Przemienienia Pańskiego z XIX wieku,
- prawy ołtarz manierystyczny z drugiej ćwierci XVII wieku – w polu środkowym znajduje się obraz Pokłon Trzech Króli, w predelli malowana scena Hołdu pasterzy oraz dwa kartusze z herbem Sroka. W zwieńczeniu obraz św. Wawrzyńca. Obok ołtarza umieszczona jest ambona z drugiej połowy XVIII wieku,
- chrzcielnica z drugiej połowy XVIII wieku,
- kropielnica granitowa, być może średniowieczna,
- fotel ludowy malowany z pierwszej połowy XIX wieku,
- trzy zabytkowe feretrony: pierwszy w stylu barokowym z drugiej połowy XVII wieku. Drugi w stylu ludowym z pierwszej połów XIX wieku i trzeci, także ludowy z XIX wieku,
- zabytkowe rzeźby: Chrystus okazujący rany (z uciętymi nogami) w stylu gotyckim z końca XIV wieku, barokowy krucyfiks z około połowy XVII wieku, św. Jan Chrzciciel i Chrystus Zmartwychwstały – obie barokowe z XVIII wieku, dwa krucyfiksy barokowo – ludowe z XIX wieku,
- skarbonka i tzw. kij ofiarny z XVIII wieku,
- neogotycki krzyż ołtarzowy z drugiej połowy XIX wieku.

Według klasyfikacji konserwatorskiej przydrożne kapliczki, rzeźby i figury wotywne należą do kategorii zabytków ruchomych z tej przyczyny, że istnieją warunki techniczne do ich przenoszenia, przewożenia i jakiegokolwiek przemieszczania. Brak skatalogowanej ich inwentaryzacji uniemożliwia ocenę i postawienie diagnozy konserwatorskiej.

5.2.4.2.5. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art.3 pkt 4 podaje definicję zabytku archeologicznego *„zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem”.*

Nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany także stanowiskiem archeologicznym, to zwarty przestrzennie obszar w obrębie którego występują źródła archeologiczne (zabytki nieruchome i ruchome oraz inne ślady wykorzystania terenu przez człowieka) wraz z otaczającym je kontekstem – tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku (np. osadzie pradziejowej) w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości.

Wykaz stanowisk archeologicznych uwzględnionych w Wojewódzkiej Ewidencji Nieruchomych Zabytków Archeologicznych (prowadzi Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Toruniu) przedstawiono w załączniku nr 2.

Na terenie gminy Bartniczka istnieją trzy stanowiska wpisane do rejestru zabytków archeologicznych:
- Radoszki, obszar 35-53, stanowisko w miejscowości 1, stanowisko na obszarze 5. Numer rejestru C/5 z dnia 18 grudnia 1933 r.,
- Grążawy, obszar 34-52, stanowisko w miejscowości 1, stanowisko na obszarze 1. Numer rejestru C/65 z dnia 09.01.1968 r.,

- Grążawy, obszar 34-52, stanowisko w miejscowości 2, stanowisko na obszarze 2. Numer rejestru C/65 z dnia 22.05.2003 r.

Zgodnie z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Grążawy (Bartniczka) dla stanowisk archeologicznych obowiązują następujące ustalenia:

- bezwzględnej ochronie podlegają dwa stanowiska: w Grążawach i w Radoszkach. Jakakolwiek ingerencja w te obiekty jest zakazana,
- stanowiska archeologiczne pozbawione własnej ekspozycji są dostępne do celów inwestycyjnych pod warunkiem uprzedniego przeprowadzenia archeologicznych badań wykopaliskowych,
- ze względu na fakt niepełnego zewidencjonowania stanowisk archeologicznych, wszelkie projektowane na terenie gminy inwestycje związane z wykonywaniem prac ziemnych winny być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ochrona dziedzictwa archeologicznego prowadzona jest zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to ochronę zabytków archeologicznych in situ czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

5.2.4.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie Gminy Bartniczka nie funkcjonują muzea eksponujące dziedzictwo kulturowe.

5.2.5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Bartniczka

Na terenie Gminy Bartniczka znajdują się trzy obiekty (kościoły) wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków województwa kujawsko-pomorskiego ujętych zostało 145 zabytków architektury i budownictwa (wraz z zabytkami wpisanymi do rejestru zabytku). Ujęte w ewidencji obiekty datowane są na pierwszą połowę XIX wieku, przełom XIX i XX wieku oraz na początek XX wieku. Nieliczne budynki/zespoły budynków powstały poza wskazanymi ramami czasowymi. Zaliczają się do nich:

- zabytkowe kościoły z XVII i XVIII wieku,
- historyczny układ ruralistyczny w Grążawach z XIII wieku,
- cmentarz przykościelny w Grążawach z XVIII wieku,
- park dworski w Gutowie z końca XVIII wieku,
- cmentarz przykościelny w Jastrzębiu z XIII wieku,
- historyczny układ ruralistyczny w Łaszewach z XIII wieku.

W wykazie dominują obiekty o poniższych funkcjach pierwotnych:

- budynek gospodarczy,
- budynek mieszkalny,
- kościół,
- cmentarz przykościelny,
- leśniczówka,
- dwór z parkiem dworskim,
- zespoły folwarczne i dworsko-folwarczne (w tym: stajnie, obory, chlewnie, kurniki, spichlerze, gorzelnie).

Wykaz miejscowości, w których zlokalizowane są obiekty zabytkowe wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) przedstawia tabela nr 3.

Tabela 3. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu gminy Bartniczka

Miejscowość	Liczba
Bartniczka	4
Gołkówko	1
Grążawy	20
Gutowo	17
Jastrzębie	19
Komorowo	4
Łaszewo	19
Nowe Świerczyny	19
Radoszki	19
Sokołowo	4
Stare Świerczyny	3
Świerczynki	2
Świerczyny-Belfort	1
Zdroje	3
SUMA	135

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Wykazu zabytków architektury i budownictwa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków

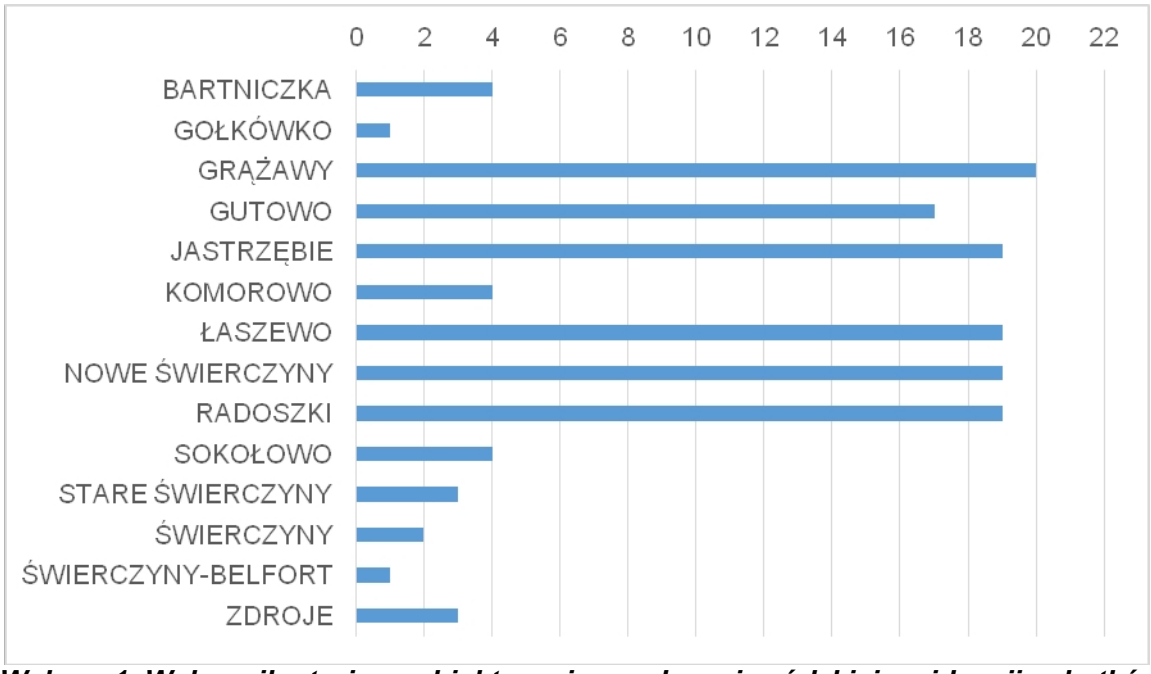

Wykres 1. Wykres ilustrujący obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu gminy Bartniczka

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Wykazu zabytków architektury i budownictwa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Struktura własności obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego oraz ocena ich stanu zachowania została przedstawiona w tabeli nr 4.

Tabela 4. Struktura własności oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu gminy Bartniczka

Miejscowość	Obiekt	Typ własności	Stan zachowania
Grążawy	Kościół Parafialny p.w. Św. Marcina	Wyznaniowa	Bardzo dobry
Jastrzębie	Kościół Parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	Wyznaniowa	Bardzo dobry
Radoszki	Kościół Parafialny p.w. Św. Wawrzyńca i Mikołaja	Wyznaniowa	Bardzo dobry

Źródło: opracowanie własne

Ewidencja nieruchomych zabytków archeologicznych wskazuje ponad 300 stanowisk. Bliższa chronologia śladów osadnictwa wskazuje m.in. na: epokę kamienia, epokę brązu, wczesne średniowiecze i czasy nowożytne.

Wykaz miejscowości, w których zlokalizowane są stanowiska archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków przedstawia tabela nr 5.

Tabela 5. Nieruchome zabytki archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu gminy Bartniczka

Miejscowość	Liczba stanowisk
Bartniczka	10
Gołkówko	12
Grążawy	34
Gutowo	17
Igliczyzna	3
Jastrzębie	26
Komorowo	21
Koziary	5
Łaszewo	11
Radoszki	32
Samin	12
Świerczynki	4
Świerczyny	35
Zdroje	28
Suma	250

Źródło: opracowanie własne, na podstawie Wykazu zabytków architektury i budownictwa ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków

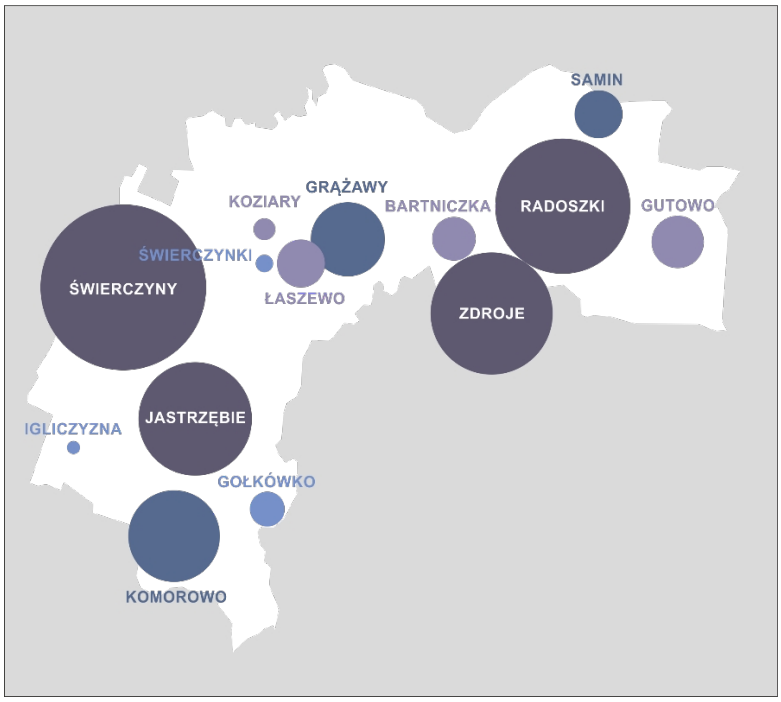

Ryc. 12. Lokalizacja stanowisk archeologicznych na terenie gminy Bartniczka z uwzględnieniem ich liczby

Źródło: opracowanie własne

Liczba obiektów w ewidencji zabytków nie jest stała, ponieważ mogą być do niej wpisywane kolejne zabytki lub wykreślane te, które zatraciły swoje wartości kulturowe.

W dniach 8 – 9 maj 2014 r. dokonano wizji terenowej w celu weryfikacji stanu obiektów architektury figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Z oględzin wynika co następuje:

- obiekty w rejestrze zabytków prezentują stan bardzo dobry,
- budynki usług publicznych prezentują stan bardzo dobry,
- cmentarze i obiekty parafialne prezentują stan bardzo dobry,
- budynki mieszkalne w większości charakteryzuje stan dobry,
- budynki gospodarcze prezentują stan dobry,
- historyczne układy urbanistyczne oraz założenia przestrzenne zespołów folwarcznych i podworskich ulegają negatywnemu przeobrażeniu ich stan ocenia się jako zły,
- dawne cmentarze (choleryczny, ewangelickie) są w stanie złym i ulegają sukcesywnej degradacji.

5.2.6. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Najważniejsze miejscowości regionu o znaczących walorach architektonicznych oraz kulturowych to:

1. Grążawy

   Wieś gminna wzmiankowana od 1239 r. z kościołem parafialnym p.w. Św. Marcina (1763

r.) oraz z zabudową wiejską datowaną na drugą połowę XIX wieku.

2. Gutowo
   Wieś wzmiankowana w 1414 r. z murowanym dworem z drugiej połowy XIX wieku, parkiem podworskim (XIX w.) i charakterystyczną zabudową folwarczną.
3. Jastrzębie
   Wieś, której historia sięga 1239 r. Na jej terenie zlokalizowany jest drewniany kościół parafialny p.w. NMP (1812 r.) z cmentarzem z nagrobkami z końca XIX wieku, chłopskie chaty będące dobrze zachowanymi przykładami dawnego budownictwa ludowego.
4. Komorowo
   Wieś z zespołem podworskim (dwór murowany, zabudowania gospodarcze, gorzelnia, obora).
5. Radoszki
   Wieś z kościołem parafialnym p.w. Świętych Wawrzyńca i Mikołaja (1717 r.) oraz z wczesnośredniowiecznym stożkowatym grodziskiem.

VI. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

W tabeli nr 5 przedstawiono analizę szans i zagrożeń gminy (poprzez wskazanie mocnych i słabych stron). Sporządzona została na podstawie oceny stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony oraz realizowanej przez gminę polityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego. Dokonana analiza ma za zadanie pomóc w określeniu podstawowych priorytetów gminnego programu opieki nad zabytkami.

Tabela 6. Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego Gminy Bartniczka

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Cele, zasady i kierunki opracowań strategicznych zmierzające do zrównoważenia rozwoju kultury w regionach wiejskich 2. Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumencie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy 3. Nowe źródła i instrumenty wsparcia ze środków UE na rzecz rozwoju obszarów wiejskich 4. Korzystne warunki dla rozwoju turystyki ze względu na bogate walory przyrodnicze regionu oraz zasób dziedzictwa i krajobrazu kulturowego 5. Stworzenie lokalnych szlaków turystycznych wraz z odpowiednią infrastrukturą w oparciu o miejsca i obiekty zabytkowe 6. Wspomaganie przedsięwzięć zmierzających	1. Słabo rozwinięta infrastruktura drogowa 2. Silna konkurencja ze strony miasta Brodnica ważnego punktu na mapie turystycznej 3. Stosunkowo wysoki procent bezrobocia – migracja mieszkańców 4. Brak opracowań z zakresu polityki przestrzennej, w tym aktualizacji Studium oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (zwłaszcza w obrębie zabytkowych założeń ruralistycznych) 5. Bezprawne/samowolne działania przy prywatnych obiektach o walorach zabytkowych 6. Brak prawnego zabezpieczenia właściwej ekspozycji ciekawych krajobrazowo fragmentów gminy 7. Niedostateczne zabezpieczenia grodziska

do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc 7. Częściowa adaptacja i modernizacja zabytkowych budynków w celu zmiany ich funkcji na publiczną 8. Program przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu na terenie gminy 9. Nowoczesne techniki informatyczne stwarzające możliwość prezentacji dziedzictwa kulturowego na szerszą skalę oraz jego cyfryzację (tworzenie edukacyjnych baz danych) 10. Lokalne tematyczne strony internetowe 11. Zaangażowanie placówek oświatowych i wychowawczych w edukacje kulturalną – warsztaty, pracownie, szkolenia, wykłady 12. Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne 13. Organizacja imprez kulturowych 14. Wspieranie lokalnych grup działania, w tym Kół Gospodyń Wiejskich	w Grążawach przed podmywaniem 8. Brak środków na renowację zabytkowych obiektów (zwłaszcza budynków będących własnością prywatną) 9. Braki w edukacji z zakresu wartości i ochrony dziedzictwa kulturowego 10. Niski poziom innowacyjności, w tym korzystania z Internetu oraz pracy z materiałami cyfrowymi
MOCNE STRONY	**SŁABE STRONY**
1. Urozmaicony teren, zróżnicowany pod względem geomorfologicznym, przyrodniczym i krajobrazowym 2. Bardzo dobre warunki do rozwoju turystyki krajoznawczej (pieszej, wodnej, kolarskiej, konnej) i specjalistycznej 3. Duża ilość obiektów o walorach kulturowych: zabytki, stanowiska archeologiczne, grodziska 4. Istniejące wiejskie świetlice 5. Potencjał społeczny – mieszkańcy uprawiający „wymierające zawody”, funkcjonujące Koła Gospodyń Wiejskich, 6. Głębokie poczucie tożsamości lokalnej w ramach możliwości zachowanie 7. Festyn Święto Miodu z prezentacją zagród sołeckich	1. Mała ilość imprez folklorystyczno-kulturowych 2. Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla kluczowych obszarów gminy, w tym założeń ruralistycznych, dworów z ogrodami przydworskimi, założeń folwarcznych 3. Brak zagospodarowanych przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym 4. Brak lokalnego ośrodka kultury typu Gminny Dom Kultury 5. Brak obiektu wystawienniczego na terenie gminy, typu: publiczna galeria, muzeum 6. Zanikanie cech tradycyjnych zabudowy mieszkalnej (likwidacja detali, zakrywanie drewnianej bądź ceglanej elewacji – ocieplanie budynków) 7. Brak dostępu do większości zabytkowych obiektów (własność prywatna) 8. Słabo rozwinięta sieć szlaków turystycznych oraz ich infrastruktury 9. Niezadowalające oznakowanie cennych obiektów kulturowych 10. Słaba promocja turystycznych i kulturowych walorów gminy 11. Brak publikacji dotyczących gminy (przewodniki, vademeca, informatory, materiały informacyjne i promocyjne, w tym związane z obiektami cennymi kulturowo) 12. Brak zintegrowanego systemu informacji

	turystycznej 13. Niedostateczne wykorzystanie nowoczesnych technik informatycznych, w tym: brak cyfrowych zbiorów informacji (baz danych), materiałów edukacyjnych, internetowych stron promocyjnych

VII. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Przedmiotowe opracowanie wyznacza gminie priorytety w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Prace nad wdrażaniem ustaleń programu oraz monitorowaniem ich postępu należą do zadań samorządu lokalnego. Zadania dla samorządu lokalnego w zakresie opieki nad zabytkami zostały opracowane na podstawie analiz dokumentów programowych wyższego szczebla, gminnych dokumentów strategicznych oraz inwentaryzacji terenowej z diagnozą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

Przedmiotowy Program w zakresie ochrony zabytków gminy odnosi się do działań, o których mowa w art.4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art. 4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

7.1 Priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami

Analiza szans i zagrożeń wynikających ze stanu dziedzictwa kulturowego gminy Bartniczka wykonana na potrzeby Programu pozwoliła na wypracowanie priorytetowych działań w zakresie opieki nad zabytkami.

1. ***Priorytet I***
   Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego
2. ***Priorytet II***
   Badanie i dokumentacja dziedzictwa
3. ***Priorytet III***

Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji wyznaczonych priorytetów określono długofalowe kierunki działań, mogące wykraczać poza 4-letni okres obowiązywania Programu.

Jako kierunki działań realizacji Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Bartniczka w ramach przyjętych priorytetów uznano:

1. ***Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.***
2. ***Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.***
3. ***Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.***
4. ***Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.***
5. ***Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności.***
6. ***Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.***
7. ***Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych.***
8. ***Turystyczna promocja regionu.***
9. ***Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.***

Kierunkom przyporządkowano szczegółowe zadania. Ustawa o ochronie i opiece nad zabytkami ustala obowiązek złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z wykonania programu opieki. W związku z powyższym dla realizacji zadań wyznaczono dwa okresy: etap pierwszy, po którym gmina dokona sprawozdania (2014-2015) oraz etap drugi (2016-2017).

Program Opieki nad Zabytkami Gminy Bartniczka jest pierwszym opracowaniem o takim charakterze, wykonanym dla obszaru gminy, założono, iż w czasie trwania etapu pierwszego realizowane będą działania wstępne, mające charakter przygotowawczy do pełnej realizacji Programu.

Planowany zakres działań wraz z etapowaniem przedstawiony w tabeli nr 7.

Tabela 7. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarządzania

dziedzictwem kulturowym gminy Bartniczka

Priorytet I - Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego			
Kierunki działań	**Zadania**	**Etap I**	**Etap II**
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Opracowanie programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych (ze szczególnym uwzględnieniem architektury drewnianej i zespołów dworsko-folwarcznych).		
	Wykonanie niezbędnych badań i prac, w tym konserwatorskich w odniesieniu do obiektów Zabytkowych.		
	Konsekwentne wdrażanie zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego powiatu.		
	Uregulowanie stanu formalno – prawnego obiektów i obszarów zabytkowych.		
	Zabezpieczenie gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą.		
	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy.		
	Stworzenie kampanii informacyjnej dla mieszkańców gminy dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytkowych obiektów będących własnością prywatną.		
	Uporządkowanie terenów dawnych cmentarzy ewangelickich (Gutowo, Łaszewo, Nowe Świerczyny) i cholerycznego (Jastrzębie). Sporządzenie planów ochrony i pielęgnacji tych miejsc jako ważnych elementów krajobrazu kulturowego.		
	Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni. Z uwzględnieniem starodrzewia na terenie cmentarzy, zespołów podworskich, nieczynnych cmentarzy, wzdłuż ciągów komunikacyjnych (aleje, parki).		
	Opracowanie projektu zabezpieczenia grodziska w Grążawach przed podmywaniem.		
Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych	Przestrzeganie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony dóbr kultury, w tym uwzględnienie stref bezwzględnej ochrony archeologicznej oraz chronionych układów przestrzennych wraz z zabudową o wartościach kulturowych.		
	Przeciwdziałanie samowolom budowlanym, zwłaszcza na obszarach chronionych układów przestrzennych wyznaczonych w Studium i przy obiektach o walorach zabytkowych.		
	Przeciwdziałanie nielegalnym przebudowom budynków mieszkalnych o cechach zabytkowych, prowadzącym do zanikania cech tradycyjnych zabudowy.		
	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości o zabytkowym założeniu ruralistycznym (Grążawy i Łaszewo). Uwzględnienie potrzeby stworzenia przestrzeni publicznych służących celom rekreacyjno-turystycznym na terenie tym miejscowości.		
	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla istniejących założeń przestrzennych zespołów podworskich (Gutowo i Komorowo).		
	Zabezpieczenie właściwej ekspozycji ciekawych krajobrazowo fragmentów gminy w opracowywanych aktach prawa miejscowego.		

Priorytet II - Badanie i dokumentacja dziedzictwa			
Kierunki działań	**Zadania**	**Etap I**	**Etap II**
Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	Bieżąca aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków w formie elektronicznej.		
	Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	Stworzenie (rozbudowanie istniejącego) gminnego portalu cyfrowego z ogólnodostępną bazą danych o zasobach kulturowych regionu.		
Priorytet III - Promocja oraz edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego			
Kierunki działań	**Zadania**	**Etap I**	**Etap II**
Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności.	Wykreowanie wizerunku gminy, w oparciu o dziedzictwo kulturowe i lokalną tożsamość mieszkańców.		
	Upowszechnianie edukacji w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez zaangażowanie placówek oświatowych i wychowawczych w organizowanie warsztatów, pracowni, szkoleń, wykładów.		
Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.	Organizacja imprez kulturowych.		
	Budowa gminnego ośrodka kultury, z salą wykładową i wystawienniczą.		
Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych	Stworzenie grup przywracających dawne praktyki taneczne i muzyczne, w tym wspieranie lokalnych Kół Gospodyń Wiejskich.		
	Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tzw. Zanikającymi zawodami.		
Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego	Dostęp do Internetu (jako edukacyjnej bazy danych) w publicznych placówkach oświatowych, w wiejskich świetlicach.		
	Wspieranie tworzenia przez lokalną społeczność regionalnych portali tematycznych, hobbystycznych.		
Turystyczna promocja regionu	Opracowanie publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych.		
	Uzupełnienie gminnego portalu cyfrowego o dział informacji turystycznej, w tym wykaz tras turystycznych, cennych kulturowo obiektów, imprez i działań folkowych, materiałów		

	edukacyjnych.		
	Promocja i rozwój festynu Święta Miodu z prezentacją zagród sołeckich.		
Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej	Opracowanie systemu ścieżek (tras) rowerowych w oparciu o atrakcyjne kulturowo i przyrodniczo miejsca gminy.		
	Stworzenie szlaku turystycznego w oparciu o cenne obiekty architektury drewnianej (kościoły, chaty, zabudowania gospodarcze).		
	Stworzenie projektu form małej architektury (ławki, śmietniki, altany) towarzyszącej trasom turystycznym i najważniejszym obiektom zabytkowym gminy.		
	Opracowanie systemu oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.		
	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych, zwłaszcza przy zabytkowych obiektach budownictwa drewnianego oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.).		

VIII. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konsekwentnie prowadzona i długofalowa polityka Gminy Bartniczka w zakresie opieki nad zabytkami oraz realizacja niniejszego Programu stanowią szansę na zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Inwestycje zmierzające do poprawy stanu technicznego obiektów i zespołów zabytkowych powinny się odbywać na zasadzie poszanowania istniejących wartości zabytkowych i dążenia do zachowania w jak największym stopniu oryginału, ewentualnie wkomponowaniu nowych elementów w sposób współgrający z zabytkiem.

Realizacja Programu będzie się odbywać poprzez wskazane zadania gminy na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych.

Zakłada się, że zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

a) **instrumentów prawnych** – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
b) **instrumentów finansowych** (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych),
c) **instrumentów koordynacji** (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w

zakresie ochrony i opieki nad zabytkami),

d) **instrumentów społecznych** (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami),
e) **instrumentów kontrolnych** (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego).

IX. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jego realizacji.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy Bartniczka, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring gminnej ewidencji zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych (świetlice wiejskie, biblioteki),
- monitoring postępu prac nad budową gminnego ośrodka kultury,
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Gminy Bartniczka treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej.

Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu opieki nad zabytkami dla gminy Bartniczka będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp. Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane.

Gmina i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego gminy.

Tabela 8. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki

Lp.	ZADANIE	KRYTERIUM OCENY
1	Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	1. Etap: – w opracowywaniu programu inwentaryzacji obiektów zabytkowych. – tworzenia kampanii informacyjnej dla mieszkańców gminy dotyczącej możliwości pozyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytkowych obiektów będących własnością prywatną. – opracowania projektu zabezpieczenia grodziska w Grążawach przed podmywaniem. 2. Ilość: – wykonanych badań i prac w odniesieniu do obiektów zabytkowych. – obiektów o uregulowanym stanie formalno-prawnym. – zabezpieczonych gminnych obiektów zabytkowych przed pożarem zniszczeniem i kradzieżą. – projektów zewnętrznych na rzecz uzyskania środków finansowych na rewaloryzację zabytków. – uporządkowanych terenów dawnych cmentarzy. – zrewaloryzowanych zespołów zabytkowej zieleni. 3. Poziom: – wdrażania zapisów dokumentów programowych w odniesieniu do zabytków i krajobrazu kulturowego.
2	Podejmowanie działań mających na celu przywrócenie ładu przestrzennego, z uwzględnieniem walorów kulturowych.	1. Etap: – Przestrzeganie ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w zakresie ochrony dóbr kultury, w tym uwzględnienie stref bezwzględnej ochrony archeologicznej oraz chronionych układów przestrzennych wraz z zabudową o wartościach kulturowych. 2. Ilość: – powstających samowoli budowlanych. – nielegalnych przebudów obiektów o walorach

		zabytkowych. – opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości o zabytkowych założeniach ruralistycznych oraz dla istniejących założeń przestrzennych zespołów podworskich. 3. Poziom: – przestrzegania ustaleń Studium w zakresie ochrony dóbr kultury.
3	Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.	1. Ilość: – wniosków o wpis do rejestru zabytków. – kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach gminnych.
4	Korzystanie z nowoczesnych technik informatycznych do promocji dziedzictwa kulturowego.	1. Poziom: – prac nad działem kulturowym gminnego portal. 2. Ilość: – publicznych placówek oświatowych i wychowawczych z dostępem do Internetu. – regionalnych portali tematycznych, hobbystycznych.
5	Zwiększenie świadomości kulturowej społeczności lokalnej przez włączenie jej przez różne formy aktywności. Wzbudzenie zainteresowania historią i kulturą materialną regionu zapisaną w dziełach architektury, budownictwa, lokalnej tradycji.	1. Etap: – prac nad kreacją wizerunku gminy. – prac nad projektem gminnego ośrodka kultury. 2. Ilość: – warsztatów, pracowni, wykładów, szkoleń z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego. – imprez folkowych. – zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy.
6	Wspieranie rozwoju lokalnych inicjatyw kulturotwórczych w zakresie podtrzymania miejscowych tradycji folklorystycznych.	1. Ilość: – grup przywracających dawne praktyki, w tym m. in.: taneczne, muzyczne, rękodzielnicze, – szkoleń dla osób bezrobotnych w dawnych rzemiosłach.
7	Turystyczna promocja regionu.	1. Ilość: – publikacji dotyczących gminy i jej zasobów przyrodniczo-kulturowych. – uczestników, w tym wystawców podczas dorocznego festyny Święta Miodu. 2. Etap: – prac nad działem informacji turystycznej jako istotną częścią gminnego portalu.
8	Stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej.	1. Ilość: – funkcjonujących szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych (km). – przestrzeni publicznych z elementami małej architektury. – gospodarstw agroturystycznych oferujących formę wypoczynku zbliżoną do warunków wiejskich. 2. Etap:

		– prac nad stworzeniem szlaku turystycznego w oparciu o cenne obiekty architektury drewnianej. – prac nad systemem oznaczeń tras turystycznych oraz cennych kulturowo obiektów na terenie gminy.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określone zostały w rozdziale 7. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów poszczególnych samorządów. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy ww. ustawy.

Dysponentami powyższych środków są:

1. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
2. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków
3. Organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa

realizujące dotacje poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie.

Poniżej wskazano listę instytucji oraz programów umożliwiających częściowe sfinansowanie zadań wskazanych w przedmiotowym Programie.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

1. Promesa MKiDN

Celem programu „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego" jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury.

Program polega na dofinansowaniu przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wkładu krajowego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich.

W ramach Programu „Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego" dofinansowane będą projekty z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, budowy, rozbudowy i przebudowy infrastruktury kulturalnej oraz infrastruktury szkół i uczelni artystycznych, rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego w dziedzinie kultury oraz międzynarodowych przedsięwzięć kulturalnych o charakterze europejskim.

Uprawnieni wnioskodawcy to:

- Instytucje kultury i instytucje filmowe: samorządowe, państwowe oraz współprowadzone z ministrem właściwym ds. kultury i dziedzictwa narodowego,
- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Publiczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz publiczne uczelnie artystyczne,
- Kościoły i związki wyznaniowe,
- Organizacje pozarządowe.

2. Program Wieloletni Kultura+

Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu Wieloletniego KULTURA+ jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

Program KULTURA+ składa się z dwóch Priorytetów:

- Priorytetu „Biblioteka+. Infrastruktura bibliotek", zarządzanego przez Instytut Książki w Krakowie. W ramach Priorytetu wspierany jest remont, przebudowa, rozbudowa i budowa budynków bibliotek w małych gminach,
- Priorytetu „Digitalizacja", zarządzanego przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Priorytet „Digitalizacja" ma na celu poszerzenie i ułatwienie dostępu do cyfrowych zasobów polskiego dziedzictwa kulturowego, poprzez digitalizację zbiorów i rozbudowę pracowni digitalizacyjnych.
-

Wydarzenia artystyczne

Celem Programu „Wydarzenia artystyczne" jest promocja, wspieranie i popularyzacja najwartościowszych zjawisk z obszaru muzyki, teatru, tańca, kinematografii oraz sztuk wizualnych, jak również promocja polskiej kultury za granicą. Program „Wydarzenia artystyczne" składa się z następujących priorytetów:

- Muzyka,
- Teatr i Taniec,
- Sztuki wizualne
- Film
- Promocja kultury polskiej za granicą.

3. Edukacja

Celem Programu „Edukacja" jest rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności, podnoszenie kompetencji artystycznych i medialnych. Program „Edukacja" składa się z następujących priorytetów:

- Edukacja kulturalna,
- Edukacja artystyczna,
- Edukacja medialna i informacyjna.

4. Obserwatorium kultury

Celem programu jest zdiagnozowanie szczególnie istotnych obszarów działania polityki kulturalnej poprzez dofinansowywanie projektów badawczych oraz projektów interpretujących dane o kulturze.

5. Dziedzictwo kulturowe

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe" jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej. Program „Dziedzictwo kulturowe" składa się z następujących priorytetów:

- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa
- Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą,
- Ochrona zabytków archeologicznych
- Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego.

6. Rozwój infrastruktury kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury" jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury. Program „Rozwój infrastruktury kultury" składa się z następujących priorytetów:

- Infrastruktura kultury,
- Infrastruktura szkolnictwa artystycznego,
- Infrastruktura domów kultury.

Fundusze Europejskie:

1. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Celem głównym Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w latach 2007-2013 jest tworzenie warunków dla poprawy konkurencyjności województwa oraz spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej jego obszaru. Cele szczegółowe programu to:

- Zwiększenie atrakcyjności województwa kujawsko-pomorskiego jako obszaru aktywności gospodarczej, lokalizacji inwestycji, jako obszaru atrakcyjnego dla zamieszkania i wypoczynku zarówno dla mieszkańców regionu, jak i turystów.
- Zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionu.
- Poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców.

Cele programu będą realizowane poprzez ukierunkowane działania określane jako osie priorytetowe.

Oś priorytetowa 1. Rozwój infrastruktury technicznej.

Oś priorytetowa 2. Zachowanie i racjonalne użytkowanie środowiska.

Oś priorytetowa 3. Rozwój infrastruktury społecznej.

Celami osi są:

- poprawa jakości i dostępności usług społecznych poprzez inwestycje w infrastrukturę społeczną (edukacyjną, zdrowia, pomocy społecznej, kultury), w tym dla osób niepełnosprawnych,
- ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego.

Działania w ramach osi:

3.1. Rozwój infrastruktury edukacyjnej.

3.2. Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia i pomocy społecznej.

3.3. Rozwój infrastruktury kultury.

Oś priorytetowa 4. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

Oś priorytetowa 5. Wzmocnienie konkurencyjności przedsiębiorstw

Oś priorytetowa 6. Wsparcie rozwoju turystyki

Celem osi priorytetowej jest wzrost znaczenia turystyki jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego województwa poprzez: lepsze wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, wzbogacenie oferty usług turystycznych i poprawę ich jakości, rozwój nowych, zrównoważonych rodzajów turystyki.

Działania w ramach osi:

6.1. Rozwój usług turystycznych w oparciu o zasoby przyrodnicze.

6.2. Rozwój usług turystycznych i uzdrowiskowych.

Oś priorytetowa 7. Wspieranie przemian w miastach i w obszarach wymagających odnowy

Oś priorytetowa 8. Pomoc techniczna.

2. Program Infrastruktura i Środowisko

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej.

3. Program Innowacyjna Gospodarka

Program ma na celu wspieranie szeroko rozumianej innowacyjności. Będzie to zarówno bezpośrednie wsparcie dla przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu oraz jednostek naukowych świadczących przedsiębiorstwom usługi o wysokiej jakości, a także wsparcie systemowe zapewniające rozwój środowiska instytucjonalnego innowacyjnych przedsiębiorstw.

W ramach Programu wspierane będą działania z zakresu innowacyjności produktowej, procesowej, marketingowej i organizacyjnej, które w sposób bezpośredni lub pośredni przyczyniają się do powstawania i rozwoju innowacyjnych przedsiębiorstw.

4. Program Kapitał Ludzki

Celem Programu jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, poprzez wzrost zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, poprawę stanu zdrowia osób pracujących, podniesienie poziomu wykształcenia społeczeństwa, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego oraz wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa. PO KL będzie służył przyspieszeniu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, wzrostowi zatrudnienia oraz zwiększeniu spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej z krajami Unii Europejskiej.

5. Kreatywna Europa

Program Kreatywna Europa (Creative Europe) to zaplanowany na lata 2014-2020 program Komisji Europejskiej wspierający europejskie sektory kultury, filmu i kreatywne. Program jest kontynuacją programów Kultura i MEDIA, które wspierały międzynarodowe projekty kulturalne i filmowe w latach 2007-2013. Obecnie propozycja jest negocjowana pomiędzy państwami członkowskimi w Radzie UE oraz w Parlamencie Europejskim i dopiero po zakończeniu negocjacji i zatwierdzeniu ostatecznego kształtu program będzie ogłoszony i zacznie oficjalnie obowiązywać.

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich" (Ministerstwo Rolnictwa)

Sektorowy Program Operacyjny pt. Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich określa strategię oraz kierunki działań w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich.

Planowane działania mają służyć realizacji dwóch celów strategicznych programu, które określono jako:

1. Cel 1 „Poprawa konkurencyjności gospodarki rolno – żywnościowej" - traktowany jako najważniejszy cel strategiczny rozwoju polskiego rolnictwa oraz przetwórstwa żywności w pierwszych latach integracji z UE.
2. Cel 2 „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich" - realizowany również poprzez Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) oraz inne programy operacyjne w ramach Narodowego Planu Rozwoju.

Środki Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu

Dotacja może być udzielona na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane planowane do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź przed upływem 3 lat po ich wykonaniu na wniosek właściciela, posiadacza zabytku wpisanego do rejestru zabytków bądź osoby posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Dofinansowaniu podlegają jedynie nakłady konieczne, poniesione na przeprowadzenie wspomnianych prac.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Toruniu

Przedmiotem dofinansowania objęty może być pełen zakres prac związanych z konserwacją i rekonstrukcją przyrodniczą, konserwacja i rekonstrukcją urządzeń wodnych w parkach w zespołach pałacowo lub dworsko-parkowych (za wyjątkiem przygotowania dokumentacji i nadzoru).

Wsparcie Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Działanie: Odnowa i rozwój wsi.

Jako cel realizacji działania przyjęto poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich. Umożliwi to rozwój tożsamości społecznej wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz wpłynie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.

Finansowanie przy wykorzystaniu ustawy o partnerstwie publiczno-prywatnym

Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) stanowi formę realizacji zadań publicznych przez podmiot prywatny przy wykorzystaniu możliwości finansowych, organizacyjnych lub innych podmiotu prywatnego. Istota partnerstwa jest to, iż zlecającym zadanie jest podmiot publiczny, natomiast wykonawcą partner prywatny, którym zgodnie z ustawą o PPP jest przedsiębiorca lub przedsiębiorca zagraniczny.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami.

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

1) naukowego badania i dokumentowania zabytku.

2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.

3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków.

Art. 28. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia.

2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia.

3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany.

4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań.

Art. 29. 1. Organy ochrony zabytków w czasie uzgodnionym z właścicielem lub posiadaczem przedmiotu będącego zabytkiem lub posiadającego cechy zabytku mogą prowadzić badania tego przedmiotu w miejscu, w którym przedmiot ten się znajduje.

Zapisy art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określają zasady finansowania opieki nad zabytkami.

1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Cele określone w Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Bartniczka będą osiągane poprzez:

- wspólne działania władz gminy z Ministerstwem Kultury, Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów, wspólnych podmiotów,
- inicjatywy własne władz gminy Bartniczka,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.),
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- inne działania stymulujące.
-

XII. WYKORZYSTANE MATERIAŁY I OPRACOWANIA

Wybrane akty prawne:

Stan prawny - maj 2014 r.

Regulacje prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego zawarte są w wielu ustawach. Do najważniejszych z nich, w kontekście realizacji niniejszego Programu, należy zaliczyć:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 Nr 78 poz. 483 ze zm.),
- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 Nr 162 poz.1568 ze zm.),
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 Nr 594 ze zm.),
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 Nr 647 ze zm.),
- ustawa Prawo budowlane, ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. (Dz. U. z 2013 Nr 1409 ze zm.),
- ustawa Prawo ochrony środowiska, ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2013 Nr 1232 ze zm.),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 Nr 627 ze zm.),
- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2010 Nr 102 poz. 651 ze zm.),
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2012 Nr 406 ze zm.),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 Nr 234 poz.1536 ze zm.),
- ustawa z 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2012 Nr 987 ze zm.),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 Nr 642 ze zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2011 Nr 123 poz. 698 ze zm.).

Literatura i wybrane dokumenty programowe:

- Raport Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na temat funkcjonowania systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce po roku 1989,
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki Nad Zabytkami na lata 2013–2016,
- Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004–2013,
- Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na Lata 2004-2020,
- Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego" na lata 2004–2013,
- Program Operacyjny Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – „Dziedzictwo Kulturowe",
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.
- Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na Lata 2007-2020,
- Aktualizacja strategii rozwoju województw Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2011 r.,
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007-2013,
- Plan Zagospodarowania Województwa Kujawsko-Pomorskiego, 2003 r.,
- Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2016,
- Strategia Rozwoju Turystyki Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- Strategia Rozwoju Powiatu Brodnickiego w latach 2007-2013,
- Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Grążawy,
- Strategia Rozwoju Gminy Grążawy,
- Gminny program opieki nad zabytkami Poradnik metodyczny, NIDK 2009,
- Adaptacja obiektów zabytkowych do współczesnych funkcji użytkowych, Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Międzynarodowa Rada Ochrony Zabytków ICOMOS, Politechnika Lubelska, Warszawa – Lublin 2009,
- Informator historyczno-geograficzny obszaru gminy Grążawy – Mirosław Wołojewicz, Brodnica 1997.

Dostępne strony internetowe:

www.sejm.gov.pl
www.stat.gov.pl
www.natura2000.gdos.gov.pl
www.geoportal.gov.pl
www.geoserwis.gdos.gov.pl/mapy
www.kongreskultury.pl
www.mir.gov.pl
www.mkidn.gov.pl
www.interreg.gov.pl
www.minrol.gov.pl
www.funduszngo.pl
www.partnerstwopublicznoprywatne.info
www.gorzbeg.blogspot.com
www.powiat.brodnica.net
www.brodnica.com.pl
www.brodnica-online.pl

Materiały w posiadaniu Urzędu Gminy w Bartniczce:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Grążawy,
- Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego dla gminy Bartniczka.

Materiały przekazane przez instytucje:

- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu - wykaz zabytków nieruchomych z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Położenie powiatu brodnickiego na tle kraju
Ryc. 2. Położenie powiatu brodnickiego na tle województwa kujawsko-pomorskiego
Ryc. 3. Położenie Gminy Bartniczka na tle powiatu brodnickiego
Ryc. 4. Obszary chronione na terenie Gminy Bartniczka
Ryc. 5. Walory przyrodniczo-turystyczne (fragment planszy)
Ryc. 6. Ważniejsze miejscowości Gminy Bartniczka
Ryc. 7. Bartniczka, 1911 r.
Ryc. 8. Grążawy, 1911 r.
Ryc. 9. Jastrzębie, 1911 r.
Ryc. 10. Radoszki, 1911 r.
Ryc. 11. Orientacyjna lokalizacja grodziska przy długim moście
Ryc. 12. Lokalizacja stanowisk archeologicznych na terenie Gminy Bartniczka z uwzględnieniem ich liczby

SPIS TABEL

Tabela 1. Wykaz zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego, Gmina Bartniczka.....
Tabela 2. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gmina Bartniczka
Tabela 3. Struktura własności oraz ocena stanu zachowania obiektów wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gmina Bartniczka
Tabela 4. Nieruchome zabytki archeologiczne wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu Gmina Bartniczka
Tabela 5. Analiza szans i zagrożeń wynikajgcych ze stanu dziedzictwa kulturowego Gmina Bartniczka
Tabela 6. Zakres i harmonogram działań w zakresie ochrony i zarzgdzania dziedzictwem kulturowym Gmina Bartniczka
Tabela 7. Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji programu opieki

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Wykres ilustrujgcy obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków (bez zabytków archeologicznych) z terenu Gmina Bartniczka

SPIS FOTOGRAFII

Fot. 1. Budynek Urzędu w Bartniczce
Fot. 2. Kościół parafialny p.w. Św. Marcina z przyległym cmentarzem parafialnym w Grążawach
Fot. 3. Budynki dawnego zespołu podworskiego
Fot. 4. Kościół parafialny p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny z przyległym cmentarzem
Fot. 5. Budynki dawnego zespołu podworskiego w Komorowie
Fot. 6. Kościół parafialny p.w. Świętych Wawrzyńca i Mikołaja z przykościelnym cmentarzem w Radoszkach
Fot. 7. Kościół parafialny p.w. Chrystusa Króla w Świerczynach Nowych

XIII. ANEKSY

Załącznik nr 1

Zabytki ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

(Źródło: Wykaz zabytków ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków przekazany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu 29 kwietnia 2014 r.)

Lp.	Miejscowość	Obiekt funkcja pierwotna	Datowanie	Nr	Nr ewid. dz.	Uwagi
1	Bartniczka	urząd	przeł. XIX/XX w.	8	48	
2	Bartniczka	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	23	124/3	
3	Bartniczka	magazyn / sklep	pocz. XX w.	3A	215	
4	Bartniczka	poczta	I poł. XX w.	7	171, 169	
5	Gołkówko	budynek gospodarczy-spichlerz	przeł. XIX/XX w.	13?	32/1	
6	Grążawy	Kościół Parafialny p.w. Św. Marcina	1752 r.	47	361	Nr Rej Zab. A/367
7	Grążawy	Dzwonnica przy Kościele Św. Marcina	1795 r.	47	361	
8	Grążawy	historyczny układ ruralistyczny – typ ulicówka	pocz. XIII w.			
9	Grążawy	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	6	398/6	
10	Grążawy	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	9	402	
11	Grążawy	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	14	409/2	
12	Grążawy	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	16	411/7	
13	Grążawy	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	18	414	
14	Grążawy	dom drewniano-murowany	przeł. XIX/XX w.	46	359/5	
15	Grążawy	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	48	363	
16	Grążawy	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	49	364/2	
17	Grążawy	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	55	367	
18	Grążawy	zagroda leśniczego – budynek gospodarczy	pocz. XX w.		7265/1	
19	Grążawy	leśniczówka	pocz. XX w.		7265/1	
20	Grążawy	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	35	345	
21	Grążawy	szkoła	przeł. XIX/XX w.	29	421/1	
22	Grążawy	plebania	pocz. XX w.	47	362/4	
23	Grążawy	kaplica/kostnica	k. XIX w.	47	359/4	
24	Grążawy	cmentarz parafialny	II poł. XIX w.	47		

25	Grążawy	cmentarz przykościelny	XVIII w.	47		
26	Gutowo	założenie przestrzenne zespołu podworskiego	II poł. XIX/XX w.			
27	Gutowo	park dworski	k. XVIII, pocz. XX w.		90/22, 90/23	
28	Gutowo	dwór	po 1920 r., 1930 r.	3	90/2	
29	Gutowo	rządcówka w zespole dworsko folwarcznym	pocz. XX w.		90/2	
30	Gutowo	spichlerz	k. XIX w.		90/23	
31	Gutowo	obora w zespole dworsko-folwarcznym	1930 r.		90/23	
32	Gutowo	gorzelnia w zespole dworsko folwarcznym	k. XIX w.		90/23	
33	Gutowo	stajnia koni pociągowych w zespole dworsko folwarcznym	k. XIX w.		90/23	
34	Gutowo	chlewnia w zespole dworsko folwarcznym	ok. 1930 r.		90/23	
35	Gutowo	kurnik w zespole dworsko folwarcznym	pocz. XX w.		90/23	
36	Gutowo	budynek mieszkalny w zespole dworsko folwarcznym, ob. magazyn	pocz. XX w.	1	90/23	
37	Gutowo	budynek mieszkalny z dawnego zespołu folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	5	94/4	
38	Gutowo	budynek mieszkalny z dawnego zespołu folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	6	94/10, 95/10	
39	Gutowo	budynek mieszkalny z dawnego zespołu folwarcznego	przeł. XIX/XX w.	7	94/6	
40	Gutowo	budynek mieszkalny	I poł. XX w.		83	
41	Gutowo	budynek dróżnicowego /obiekt kolejowy/	przeł. XIX/XX w.		88/1	
42	Gutowo	cmentarz ewangelicki	poł. XIX w.		91	
43	Jastrzębie	Kościół Parafialny p.w. Nawiedzenia NMP	1821 r.	7	44	Nr Rej. Zab. A/344
44	Jastrzębie	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	2	88/2	
45	Jastrzębie	poczta	przeł. XIX/XX w.	6	52/2	
46	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	10	50/1	

47	Jastrzębie	spichlerz-magazyn	przeł. XIX/XX w.		42	
48	Jastrzębie	plebania	k. XIX w.	14	44	
49	Jastrzębie	krzyż tzw. karawaka	1948 r., pierwotny z k. XIX w.		55/1	
50	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	19	4/3	
51	Jastrzębie	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	20	56	
52	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	21	58	
53	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	22	59/2	
54	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	23	61	
55	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	36	93	
56	Jastrzębie	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	37	130/1	
57	Jastrzębie	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		69	
58	Jastrzębie	kaplica cmentarna	przeł. XIX/XX w.		242/1	
59	Jastrzębie	cmentarz parafialny	1910 r.		242/1	
60	Jastrzębie	cmentarz przykościelny	XIII w.		44	
61	Jastrzębie	cmentarz choleryczny	k. XIX w.		236/20	
62	Komorowo	park dworski	pocz. XX w.		33/6, 33/7, 34/1	
63	Komorowo	gorzelnia	1902 r.		33/7	
64	Komorowo	magazyn nr 1 / obora	k. XIX w.		33/7	
65	Komorowo	magazyn nr 2	k. XIX w.		33/7	
66	Łaszewo	historyczny układ ruralistyczny – typ ulicówka	II ćw. XIII w.			
67	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	18	264	
68	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.		259/4	
69	Łaszewo	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	8	334/3	
70	Łaszewo	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	6	331	
71	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	10	328	
72	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	13	321/1	
73	Łaszewo	dom drewniany	XIX/XX w.	23	242/1	
74	Łaszewo	dom drewniany	XIX/XX w.	25	240	
75	Łaszewo	Dom	XIX/XX w.	29	230	
76	Łaszewo	Dom	pocz. XX w.	33	192	
77	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	35	241	
78	Łaszewo	chata	pocz. XX w.	40	170/1	
79	Łaszewo	chata	II poł. XIX w.	42	169/1	
80	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	44	165/1	
81	Łaszewo	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	46	161/1	
82	Łaszewo	dom drewniany	przeł.	48	148/1	

			XIX/XX w.			
83	Łaszewo	szkoła	pocz. XX w.	49	144, 145	
84	Łaszewo	cmentarz ewangelicki	II poł. XIX w.		273/1	
85	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	1	247/5	
86	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	2	258/3	
87	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny wraz z kuźnią	ok. 1912 r.	5	239	
88	Nowe Świerczyny	budynek gospodarczy	pocz. XX w.	5	239	
89	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	9	236	
90	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	7	238	
91	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	14	233/5	
92	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	17	202/10	
93	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	27	298	
94	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	29	297	
95	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	31	296	
96	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	33	294	
97	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	39	260/2	
98	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	48/2	313/4	
99	Nowe Świerczyny	dom kołodzieja	I ćw. XX w.	6?	319	
100	Nowe Świerczyny	szkoła	1913-1914 r.	4	321	
101	Nowe Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	38	326	
102	Nowe Świerczyny	kościół ewangelicki	pocz. XX w.		323	
103	Nowe Świerczyny	cmentarz ewangelicki	k. XIX w.		229	
104	Radoszki	Kościół Parafialny p.w. Św. Wawrzyńca i Mikołaja	1717 r.		279	Nr Rej. Zab. A/366
105	Radoszki	dom drewniany	pocz. XX w.	3	359	
106	Radoszki	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	10	356/3	
107	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	22	7286/5	
108	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	25	350	
109	Radoszki	budynek mieszkalny	I poł. XX w.	37	273	
110	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	39	272/2	
111	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	40	270	
112	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	51	267	Dwa razy
113	Radoszki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	55	266	Dwa razy
114	Radoszki	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	86	274	
115	Radoszki	szkoła	pocz. XX w.	64a	65/1	
116	Radoszki	budynek dworca PKP	pocz. XX w.		245/4	
117	Radoszki	budynek mieszkalny PKP	pocz. XX w.	128	245/2	
118	Radoszki	budynek mieszkalny PKP II	pocz. XX w.	126	249/2	
119	Radoszki	budynek mieszkalny PKP III	pocz. XX w.	127	226/4	

120	Radoszki	plebania	pocz. XX w.	129	301/5	
121	Radoszki	cmentarz parafialny	XIX/XX w.		52	
122	Radoszki	cmentarz przykościelny	poł. XIX w.		279	
123	Sokołowo	założenie przestrzenne zespołu podworskiego	lata 80-te XIX w.			
124	Sokołowo	park dworski	XIX w.		253/9, 253/10, 253/11, 253/28	
125	Sokołowo	chlewnia w zespole dworsko folwarcznym	lata 80-te XIX w.		253/28	
126	Sokołowo	obora ze stajnią w zespole dworsko folwarcznym	lata 80-te XIX w.		253/28	
127	Stare Świerczyny	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	8	222/2	
128	Stare Świerczyny	budynek mieszkalny w zagrodzie	przeł. XIX/XX w.	18	172	
129	Stare Świerczyny	budynek gospodarczy	przeł. XIX/XX w.	18a	172	
130	Świerczynki	budynek mieszkalny w zagrodzie	lata 30-te XX w.	19	69	
131	Świerczynki	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	20	73	
132	Świerczyny-Belfort	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	32?	124	
133	Zdroje	dom drewniany	przeł. XIX/XX w.	23	70	
134	Zdroje	budynek mieszkalny	pocz. XX w.	31	131	
135	Zdroje	budynek mieszkalny	przeł. XIX/XX w.	32	141/2	

Załącznik nr 2

Zabytki archeologiczne ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków

(Źródło: Wykaz zabytków archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków przekazany przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu 29 kwietnia 2014 r.)

Numer obszaru AZP	Numer stan. na obszarze	Miejscowość	Numer stan. w miejscowości	Funkcja obiektu	Kultura	Bliższa chronologia
35-53	14	Bartniczka	001	ślad os.		PŚ
35-53	18	Bartniczka	002	ślad os.		PŚ - CZASY NOW.
35-53	55	Bartniczka	003	osada	KPL	NEOLIT
35-53	55	Bartniczka	003	ślad os.		WŚ
35-53	56	Bartniczka	004	osada		WŚ XII-XIII w.
35-53	56	Bartniczka	004	osada		CZASY NOW.
35-53	57	Bartniczka	005	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-53	58	Bartniczka	006	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	58	Bartniczka	006	ślad os.	KAK	NEOLIT
35-53	58	Bartniczka	006	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-53	58	Bartniczka	006	osada		WŚ XII-XIII w.
35-53	68	Bartniczka	007	ślad os.	KAK	NEOLIT
35-53	68	Bartniczka	007	osada		WŚ X-XIII w.
35-53	69	Bartniczka	008	ślad os.		WŚ
35-53	70	Bartniczka	009	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	70	Bartniczka	009	ślad os.		WEB
35-53	70	Bartniczka	009	ślad os.		WŚ
35-53	79	Bartniczka	010	ślad os.		HA-LA
35-52	81	Gołkówko	010	osada		WŚ XII w.
35-52	81	Gołkówko	010	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-52	82	Gołkówko	011	ślad os.		CZASY NOW.
35-52	82	Gołkówko	011	osada		WŚ
35-52	83	Gołkówko	012	osada		CZASY NOW.
35-52	84	Gołkówko	013	ślad os.		PŚ
36-52	1	Gołkówko	001	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	1	Gołkówko	001	osada		HA-LA
36-52	2	Gołkówko	002	ślad os.		OR
36-52	2	Gołkówko	002	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	3	Gołkówko	003	ślad os.		WEB

36-52	3	Gołkówko	003	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	4	Gołkówko	004	ślad os.		WEB
36-52	4	Gołkówko	004	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	5	Gołkówko	005	osada		PŚ
36-52	29	Gołkówko	006	osada	KAK	NEOLIT
36-52	29	Gołkówko	006	osada		WŚ
36-52	30	Gołkówko	007	osada		WŚ
36-52	31	Gołkówko	008	ślad os.		WEB
36-52	31	Gołkówko	008	ślad os.		WŚ
36-52	31	Gołkówko	008	ślad os.		CZASY NOW.
34-52	1	Grążawy	001	grodz.		WŚ - PŚ
34-52	2	Grążawy	002	osada podgr.		WŚ - PŚ
34-52	2	Grążawy	002	osada		WEB
34-52	113	Grążawy	003	ślad os.		CZASY NOW.
34-52	114	Grążawy	004	ślad os.		WEB
34-52	115	Grążawy	005	ślad os.		PŚ
34-52	116	Grążawy	006	ślad os.		WŚ
34-52	117	Grążawy	007	ślad os.		WEB
34-52	118	Grążawy	008	ślad os.		PŚ
34-52	118	Grążawy	008	ślad os.		CZASY NOW.
34-53	84	Grążawy	018	ślad os.		SCHN - WEB
34-53	84	Grążawy	018	ślad os.		EP. KAMIENIA
34-53	84	Grążawy	018	osada	KPL	NEOLIT
34-53	85	Grążawy	019	ślad os.		SCHN-WEB
34-53	85	Grążawy	019	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	86	Grążawy	020	osada		SCHN-WEB
34-53	87	Grążawy	021	osada		CZASY NOW.
34-53	88	Grążawy	022	osada		PŚ - CZASY NOW.
34-53	88	Grążawy	022	ślad os.		WŚ
34-53	89	Grążawy	023	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-52	58	Grążawy	024	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	59	Grążawy	025	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	60	Grążawy	026	osada		CZASY NOW.
35-52	61	Grążawy	027	osada		CZASY NOW.
35-52	79	Grążawy	028	osada		WŚ X-XIII w.
35-52	88	Grążawy	029	osada		CZASY

						NOW.
35-52	89	Grążawy	030	osada		WŚ XII w.
35-52	89	Grążawy	030	ślad os.		SCHN - WEB
35-52	90	Grążawy	031	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-52	91	Grążawy	032	osada		CZASY NOW.
35-52	106	Grążawy	033	ślad os.		WŚ
35-52	106	Grążawy	033	osada		CZASY NOW.
35-52	106	Grążawy	033	osada		PŚ
35-52	116	Grążawy	034	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	59	Grążawy	009	ślad os.		WŚ XII-XIV w.
35-53	60	Grążawy	010	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	60	Grążawy	010	ślad os.		SCHN - WEB
35-53	61	Grążawy	011	ślad os.		PRADZIEJE
35-53	62	Grążawy	012	ślad os.		WŚ XII-XIII w.
35-53	63	Grążawy	013	ślad os.		WŚ IX-XI w.
35-53	64	Grążawy	014	osada		CZASY NOW.
35-53	64	Grążawy	014	ślad os.		WŚ
35-53	64	Grążawy	014	osada		PŚ
35-53	65	Grążawy	015	ślad os.		WŚ XII – XIII w.
35-53	66	Grążawy	016	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	67	Grążawy	017	ślad os.		WEB
35-53	67	Grążawy	017	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	10	Gutowo	001	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	23	Gutowo	002	ślad os.		PŚ - CZASY NOW.
35-53	24	Gutowo	003	osada		WŚ XII-XIV w.
35-53	25	Gutowo	004	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	26	Gutowo	005	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-53	27	Gutowo	006	osada		WŚ XII-XIV w.
35-53	28	Gutowo	007	ślad os.		PŚ
35-53	29	Gutowo	008	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	30	Gutowo	009	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	30	Gutowo	009	ślad os.		PŚ
35-53	31	Gutowo	010	obozowisko		WEB
35-53	31	Gutowo	010	obozowisko	KPL	NEOLIT

35-53	31	Gutowo	010	ślad os.		WŚ XI-XII w.
35-53	32	Gutowo	011	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-53	33	Gutowo	012	ślad os.		PŚ
35-53	107	Gutowo	000	znal. luźne		OR IW
35-53	108	Gutowo	000	osada (?)		WŚ
35-53	109	Gutowo	000	grób	ŁUŻ	WEB
35-53	110	Gutowo	000	grób	ŁUŻ	IV - WEB
35-53	111	Gutowo	000	grób	KAK	NEOLIT
36-52	70	Igliczyzna	001	ślad os.		CZASY NOW
36-52	70	Igliczyzna	001	ślad os.		WŚ
36-52	71	Igliczyzna	002	ślad os.		OR
36-52	71	Igliczyzna	002	ślad os.		HA - LA
36-52	71	Igliczyzna	002	ślad os.		WŚ
36-52	77	Igliczyzna	003	ślad os.		WŚ
35-52	73	Jastrzębie	014	0		PŚ - CZASY NOW.
35-52	85	Jastrzębie	015	ślad os.		WŚ
35-52	87	Jastrzębie	016	ślad os.		WŚ
35-52	87	Jastrzębie	016	ślad os.		CZASY NOW.
35-52	107	Jastrzębie	017	ślad os.		WŚ
35-52	107	Jastrzębie	017	ślad os.		OR
35-52	107	Jastrzębie	017	osada		HA - LA
35-52	107	Jastrzębie	017	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-52	107	Jastrzębie	017	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	108	Jastrzębie	018	ślad os.		PŚ
35-52	108	Jastrzębie	018	ślad os.		WEB
35-52	108	Jastrzębie	018	ślad os.		WŚ
35-52	109	Jastrzębie	019	osada		CZASY NOW.
35-52	109	Jastrzębie	019	ślad os.		PRADZIEJE
35-52	110	Jastrzębie	020	osada		WŚ
35-52	111	Jastrzębie	021	ślad os.		HA - LA
35-52	112	Jastrzębie	023	ślad os.		HA - LA
35-52	112	Jastrzębie	023	osada		CZASY NOW.
35-52	113	Jastrzębie	024	osada		CZASY NOW.
35-52	114	Jastrzębie	025	osada		CZASY NOW.
35-52	115	Jastrzębie	022	osada		CZASY NOW.
35-52	117	Jastrzębie	026	osada		HA – LA (?)
36-52	6	Jastrzębie	001	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	6	Jastrzębie	001	ślad os.		WŚ
36-52	6	Jastrzębie	001	ślad os.		HA - LA

36-52	6	Jastrzębie	001	ślad os.	KPL	NEOLIT
36-52	46	Jastrzębie	002	cment.		WS XII - XIII w.
36-52	47	Jastrzębie	003	ślad os.		PŚ
36-52	47	Jastrzębie	003	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	48	Jastrzębie	004	ślad os.		WŚ
36-52	48	Jastrzębie	004	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	49	Jastrzębie	005	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	49	Jastrzębie	005	osada		WŚ
36-52	50	Jastrzębie	006	osada		CZASY NOW.
36-52	59	Jastrzębie	007	osada		WŚ
36-52	59	Jastrzębie	007	osada		PŚ
36-52	60	Jastrzębie	008	ślad os.		HA - LA
36-52	66	Jastrzębie	009	ślad os.	?	?
36-52	66	Jastrzębie	009	ślad os.		PŚ
36-52	67	Jastrzębie	010	ślad os.		NEOLIT
36-52	68	Jastrzębie	011	ślad os.		HA - LA
36-52	69	Jastrzębie	012	osada		WŚ
36-52	69	Jastrzębie	012	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	76	Jastrzębie	013	osada		CZASY NOW.
36-52	23	Komorowo	001	ślad os.	KAK	NEOLIT
36-52	23	Komorowo	001	osada		WŚ
36-52	24	Komorowo	002	ślad os.		OR
36-52	24	Komorowo	002	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	24	Komorowo	002	osada		WŚ
36-52	25	Komorowo	003	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	25	Komorowo	003	osada		HA - LA
36-52	26	Komorowo	004	osada		CZASY NOW.
36-52	27	Komorowo	005	ślad os.		PŚ
36-52	27	Komorowo	005	osada		WŚ
36-52	28	Komorowo	006	osada		WŚ
36-52	32	Komorowo	007	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	33	Komorowo	008	osada		WŚ
36-52	34	Komorowo	009	ślad os.		WEB
36-52	34	Komorowo	009	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	57	Komorowo	010	ślad os.		EP.KAMIENIA
36-52	58	Komorowo	011	ślad os.		EP.KAMIENI

						A
36-52	61	Komorowo	012	ślad os.		SCHN
36-52	61	Komorowo	012	osada		WŚ
36-52	62	Komorowo	013	ślad os.		?
36-52	63	Komorowo	014	ślad os.		NEOLIT
36-52	64	Komorowo	015	osada		PŚ
36-52	64	Komorowo	015	ślad os.	?	?
36-52	65	Komorowo	016	ślad os.	?	?
36-52	74	Komorowo	017	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	74	Komorowo	017	ślad os.		WŚ
36-52	75	Komorowo	018	ślad os.		SCHN
36-52	75	Komorowo	018	ślad os.		WŚ
36-52	78	Komorowo	019	ślad os.		WŚ
36-52	78	Komorowo	019	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	79	Komorowo	020	ślad os.		CZASY NOW.
36-52	87	Komorowo	021	ślad os.		NEOLIT (?)
35-52	37	Koziary	001	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	38	Koziary	002	ślad os.	KAK	NEOLIT
35-52	38	Koziary	002	osada		CZASY NOW.
35-52	39	Koziary	003	osada		HA - LA
35-52	39	Koziary	003	ślad os.		OR
35-52	39	Koziary	003	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	41	Koziary	004	osada		CZASY NOW.
35-52	42	Koziary	005	osada		CZASY NOW.
35-52	49	Łaszewo	001	osada		OR
35-52	50	Łaszewo	002	ślad os.		WŚ
35-52	50	Łaszewo	002	osada		OR
35-52	51	Łaszewo	003	ślad os.		PŚ
35-52	51	Łaszewo	003	osada		WŚ XIII w.
35-52	52	Łaszewo	004	osada		WŚ XII-XIII w.
35-52	53	Łaszewo	005	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	54	Łaszewo	006	osada		WŚ IX-X w.
35-52	55	Łaszewo	007	ślad os.		WŚ
35-52	56	Łaszewo	008	osada		OR
35-52	56	Łaszewo	008	osada		WŚ
35-52	57	Łaszewo	009	ślad os.		SCHN - WEB
35-52	57	Łaszewo	009	osada		OR
35-52	62	Łaszewo	010	osada		CZASY NOW.

35-52	62	Łaszewo	010	osada		PŚ
35-52	62	Łaszewo	010	ślad os.		WŚ XII-XIII w.
35-52	105	Łaszewo	011	ślad os.		HA - LA
35-52	105	Łaszewo	011	osada		WŚ XI – XIII w.
35-52	105	Łaszewo	011	osada		CZASY NOW.
35-52	105	Łaszewo	011	osada		PŚ
34-53	25	Radoszki	020	osada		WŚ
34-53	26	Radoszki	021	ślad os.		WŚ
34-53	27	Radoszki	022	st. domniem.	?	?
34-53	28	Radoszki	023	osada		WŚ
34-53	29	Radoszki	024	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	30	Radoszki	025	ślad os.		WŚ
34-53	31	Radoszki	026	osada		SCHN - WEB
34-53	31	Radoszki	026	ślad os.		WŚ
34-53	32	Radoszki	027	ślad os.		EP.KAMIENIA
34-53	32	Radoszki	027	ślad os.		HA - LA
34-53	33	Radoszki	028	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	33	Radoszki	028	ślad os.		WŚ
34-53	33	Radoszki	028	ślad os.		PŚ
34-53	34	Radoszki	029	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	34	Radoszki	029	osada		SCHN – WEB (?)
34-53	34	Radoszki	029	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	34	Radoszki	029	osada		WŚ
34-53	35	Radoszki	030	ślad os.		WŚ
34-53	36	Radoszki	031	ślad os.	KAK(?)	NEOLIT
35-53	1	Radoszki	003	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	2	Radoszki	004	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	2	Radoszki	004	osada		PŚ
35-53	3	Radoszki	005	cment.(?)	IWIEŃSKA	WEB
35-53	4	Radoszki	006	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	5	Radoszki	001	grodz.		PŚ XIV – XV w.
35-53	6	Radoszki	002	osada podgr.		PŚ
35-53	7	Radoszki	007	osada		PŚ
35-53	7	Radoszki	007	osada		CZASY NOW.
35-53	7	Radoszki	007	osada		WŚ
35-53	8	Radoszki	008	st. domniem.		
35-53	9	Radoszki	009	ślad os.		WŚ XIII w.

35-53	11	Radoszki	010	osada		HA - LA
35-53	11	Radoszki	010	osada		WŚ
35-53	12	Radoszki	011	osada		WŚ
35-53	12	Radoszki	011	ślad os.		OR
35-53	13	Radoszki	012	osada		OR
35-53	13	Radoszki	012	ślad os.		WŚ
35-53	15	Radoszki	013	osada		CZASY NOW.
35-53	16	Radoszki	014	ślad os.		PŚ
35-53	17	Radoszki	015	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	19	Radoszki	016	ślad os.		PŚ
35-53	19	Radoszki	016	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	20	Radoszki	017	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-53	21	Radoszki	018	osada		CZASY NOW.
35-53	22	Radoszki	019	osada		CZASY NOW.
35-53	106	Radoszki	000	skarb	ŁUŻ	III EB
34-53	2	Samin	001	osada		WŚ
34-53	3	Samin	002	ślad os.	KPL	NEOLIT
34-53	3	Samin	002	ślad os.		PRADZIEJE
34-53	4	Samin	003	osada		PŚ
34-53	5	Samin	004	osada		PŚ
34-53	5	Samin	004	ślad os.		WŚ
34-53	6	Samin	005	ślad os.		WŚ
34-53	7	Samin	006	osada		WŚ
34-53	9	Samin	007	ślad os.		PRADZIEJE
34-53	16	Samin	008	osada		CZASY NOW.
34-53	39	Samin	009	ślad os.		WŚ
34-53	40	Samin	010	osada		CZASY NOW.
34-53	41	Samin	011	ślad os.		EP.KAMIENIA
34-53	103	Samin	000	skarb(?)	ŁUŻ	HA
35-52	40	Świerczynki	004	osada		CZASY NOW.
35-52	47	Świerczynki	001	osada		CZASY NOW.
35-52	48	Świerczynki	002	osada		OR
35-52	48	Świerczynki	002	ślad os.		WŚ
35-52	63	Świerczynki	003	ślad os.		PRADZIEJE
35-52	1	Świerczyny	004	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	1	Świerczyny	004	osada		PŚ - CZASY NOW.

35-52	2	Świerczyny	005	osada		PŚ
35-52	2	Świerczyny	005	osada		HA - LA
35-52	2	Świerczyny	005	ślad os.		WŚ
35-52	3	Świerczyny	006	osada		HA - LA
35-52	4	Świerczyny	007	osada		HA - LA
35-52	7	Świerczyny	008	ślad os.		HA - LA
35-52	8	Świerczyny	009	ślad os.		HA – LA (?)
35-52	9	Świerczyny	010	osada	?	?
35-52	10	Świerczyny	011	ślad os.	KAK	NEOLIT
35-52	11	Świerczyny	012	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	12	Świerczyny	013	osada		CZASY NOW.
35-52	12	Świerczyny	013	osada		PŚ
35-52	12	Świerczyny	013	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	13	Świerczyny	014	ślad os.		HA - LA
35-52	14	Świerczyny	015	osada		PŚ
35-52	15	Świerczyny	016	osada		PŚ
35-52	17	Świerczyny	017	ślad os.		HA – LA (?)
35-52	17	Świerczyny	017	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	33	Świerczyny	018	osada		PŚ
35-52	33	Świerczyny	018	osada		WŚ
35-52	33	Świerczyny	018	ślad os.		HA - LA
35-52	34	Świerczyny	019	osada		WŚ XII – XIII w.
35-52	35	Świerczyny	020	osada		WŚ XI – XII w.
35-52	36	Świerczyny	021	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	43	Świerczyny	022	osada		WŚ XII – XIII w.
35-52	44	Świerczyny	023	ślad os.		WŚ
35-52	45	Świerczyny	024	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	45	Świerczyny	024	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	46	Świerczyny	025	ślad os.		PŚ
35-52	46	Świerczyny	025	ślad os.		WŚ
35-52	92	Świerczyny	026	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	92	Świerczyny	026	ślad os.		PRADZIEJE
35-52	92	Świerczyny	026	ślad os.		EP. KAMIENIA
35-52	93	Świerczyny	027	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-52	94	Świerczyny	028	ślad os.		PRADZIEJE
35-52	95	Świerczyny	029	ślad os.		PRADZIEJE
35-52	95	Świerczyny	029	ślad os.	KPL(?	NEOLIT

					)	
35-52	95	Świerczyny	029	osada		WŚ
35-52	96	Świerczyny	030	osada		PRADZIEJE
35-52	97	Świerczyny	031	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	97	Świerczyny	031	osada	ŁUŻ	EP.BRĄZU
35-52	98	Świerczyny	032	ślad os.	ŁUŻ	
35-52	99	Świerczyny	033	osada		WŚ
35-52	100	Świerczyny	034	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	100	Świerczyny	034	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	101	Świerczyny	035	osada		CZASY NOW.
35-52	101	Świerczyny	035	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-52	102	Świerczyny	036	osada		PŚ - CZASY NOW.
35-52	102	Świerczyny	036	ślad os.		WŚ
35-52	103	Świerczyny	037	osada		WŚ
35-52	104	Świerczyny	038	osada		CZASY NOW.
35-53	71	Zdroje	001	ślad os.		WEB
35-53	72	Zdroje	002	obozowisko		MEZOLIT
35-53	72	Zdroje	002	osada		WEB
35-53	73	Zdroje	003	ślad os.		WEB
35-53	74	Zdroje	004	ślad os.		WEB
35-53	74	Zdroje	004	osada		HA - LA
35-53	74	Zdroje	004	ślad os.		OR
35-53	74	Zdroje	004	ślad os.		WŚ
35-53	75	Zdroje	005	ślad os.		EP.KAMIENIA
35-53	76	Zdroje	006	osada		HA - LA
35-53	77	Zdroje	007	ślad os.	KPL(?)	NEOLIT
35-53	78	Zdroje	008	ślad os.		SCHN - WEB
35-53	80	Zdroje	009	osada		WŚ IX – XII w.
35-53	81	Zdroje	010	ślad os.		PŚ
35-53	82	Zdroje	011	obozowisko	KAK	NEOLIT
35-53	83	Zdroje	012	osada		WEB
35-53	84	Zdroje	013	ślad os.		WŚ XII – XIII w.
35-53	85	Zdroje	014	ślad os.		OR
35-53	85	Zdroje	014	osada		WŚ X – XIII w.
35-53	86	Zdroje	015	osada		WŚ IX – XII w.
35-53	87	Zdroje	016	osada		OR

35-53	88	Zdroje	017	ślad os.	KPL(?)	NEOLIT
35-53	88	Zdroje	017	ślad os.		WEB
35-53	88	Zdroje	017	osada		HA - LA
35-53	89	Zdroje	018	osada		OR
35-53	89	Zdroje	018	osada		WŚ XII – XIII w.
35-53	89	Zdroje	018	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	90	Zdroje	019	osada		WŚ XII – XIII w.
35-53	90	Zdroje	019	osada		OR
35-53	91	Zdroje	020	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	91	Zdroje	020	osada		WŚ XII – XIII w.
35-53	92	Zdroje	021	osada		WŚ VIII – X w.
35-53	93	Zdroje	022	ślad os.		CZASY NOW.
35-53	93	Zdroje	022	osada		WŚ IX – XII w.
35-53	94	Zdroje	023	osada		WŚ X – XIII w.
35-53	95	Zdroje	024	ślad os.		OR
35-53	95	Zdroje	024	osada		WEB
35-53	96	Zdroje	025	ślad os.	KPL	NEOLIT
35-53	97	Zdroje	026	ślad os.		WŚ XII w.
35-53	101	Zdroje	027	osada		WŚ
35-53	102	Zdroje	028	ślad os.		WŚ
35-53	102	Zdroje	028	ślad os.		EP.KAMIENIA

Uzasadnienie

Gmina zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 594 z późn. zm.), w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami nakłada na Gminę art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). W celu realizacji niniejszego obowiązku Wójt Gminy zlecił wykonanie gminnej ewidencji zabytków oraz opracowanie na jej podstawie Gminnego programu opieki nad zabytkami.

Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Toruniu pismem WUOZ.T.WZN.5120.1.2.2014.AD z dnia 11 sierpnia 2014 r. pozytywnie zaopiniował Gminny program opieki nad zabytkami.

Przyjęcie niniejszego Programu nie tylko zachęci do podejmowania działań ochronnych i edukacyjnych, ale także pozwoli właściwie zadbać o obiekty wymagające opieki. Po przeprowadzonych pracach terenowych nasuwa się konieczność monitorowania stanu technicznego obiektów wpisanych do ewidencji, gdyż nieświadomość mieszkańców prowadzi do zniszczenia obiektów, ich przebudowania bądź wyburzenia, a ich właściwa konserwacja może tylko poprawić ich stan zachowania.

Z powyższych względów przyjęcie przedmiotowej uchwały uważa się za zasadne.